

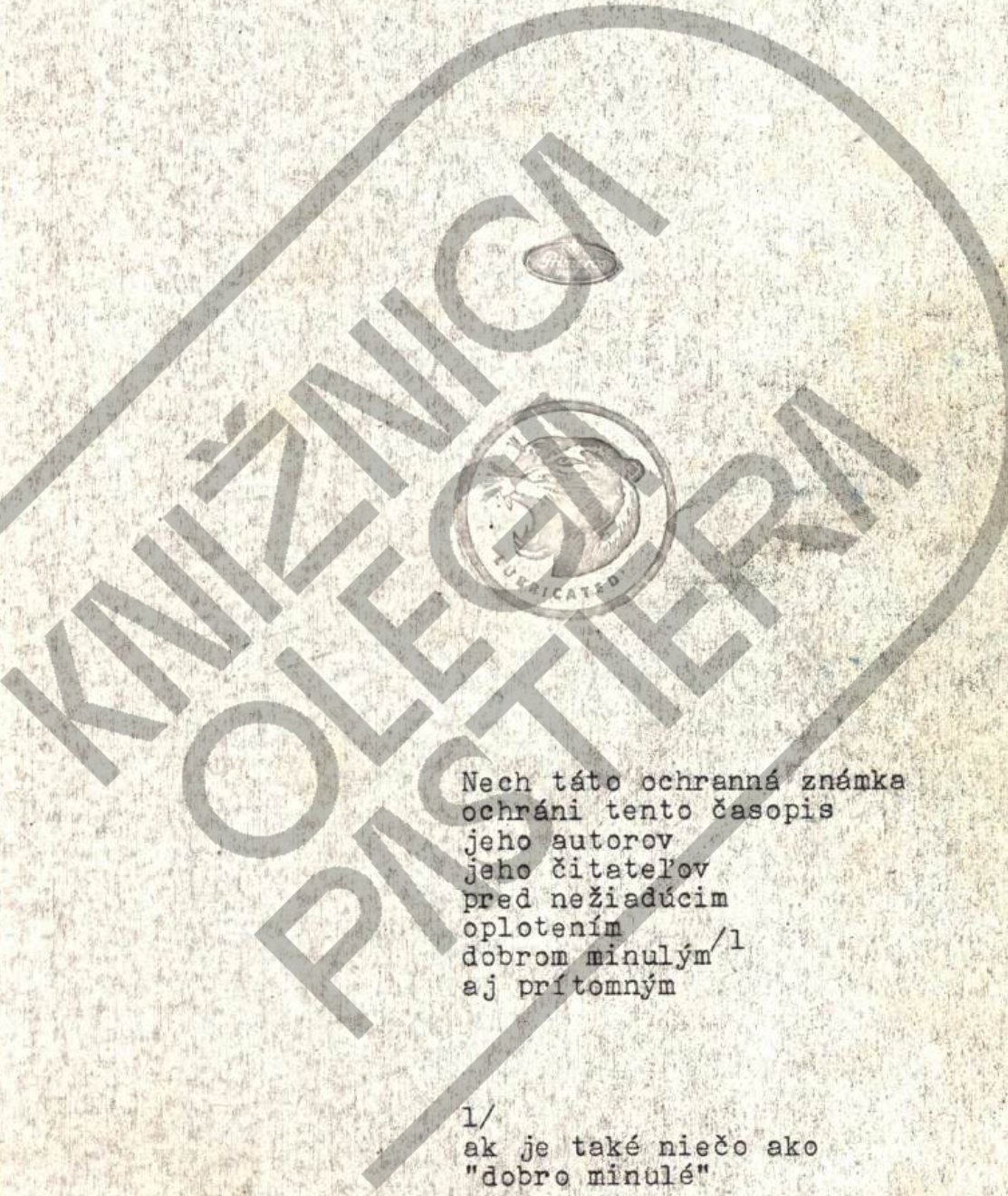
A-B

Tridsaťpäťmiliónová armáda komsomolcov je spoľahlivým pomocníkom strany a jej najprostriednou bojovou zálohou. Komsamol satisfakciom mladosti bojuje za splnenie všetkých úloh, ktoré vyžaduje strana. Pracovne sláva Komsomol, ktorý je hrdia, ktorú si pevne vydobyl. Strana pevne verí, že mládež, komsomolci, vpravo do dejin výstavby komunizmu nové slávne stránky.

Z prejavu L. Brežneva
na XXV. zjazde KSSZ

ZÁVŇKÉHO STROJÁRST
ERÁNE DADTELSTVO
MARTIN

49897

Nech táto ochranná známka
ochráni tento časopis
jeho autorov
jeho čitateľov
pred nežiadúcim
oplodením
dobrom minulým^{1/}
aj prítomným

1/
ak je také niečo ako
"dobro minulé"

S E P T E M B R O V Ý K O N T A K T. Kontakty v septembri, aj v auguste; bolo ich niekoľko a veľmi užitočných. Ale aké sú to kontakty so zastretou tvárou. Toto súvisí aj s koncepciou práce a čísla. Ťažko sa rodí, keď chýba širšia otvorená diskusia. Zatiaľ je to poväčšine iba reďenie textov k sebe. Možno tušiť, že dohromady chcú čosi povedať; čo, to je vec času a práce.

1 (časopis plní znakovú funkciu)

2 (núti aspoň zúčastnených pracovať a vytrhnúť sa z letargie)

3 (pre ostatných je možnosťou kedykoľvek uverejnovat a diskutovať)

V auguste ktosi povedal v súvislosti s autorizáciou textov, že veď "robte to systémom Altamira". Odtvtedy je to Altamira - ako prvé dotyky s veľkým neznámom, formálne možno čitateľné, ale väčšinou iba akési mystické úkony (pichanie ihlíc do voskových figúriek) a navyše anonymné (veď okrem pocitov sa nič iné z nich nedá vytĺcť). Teda septembrový kontakt.

Za nevyhnutným Ú V O D N Í K O M z Grušovej S M L O U V Y S Ď Á B L E M vychádza, že predsa si len treba minulosť občas pripomenúť. Václav Benda je uväznený. Jeho P A R A L E L N Í P O L I S by bolo dobré premyslieť. Začal to už Václav Havel v Moci bezmocných. Ich predstavy sú také optimistické, že sú neuveriteľné. S E P T E M B R O V Ý M E N I F E S T a U M E N I E A S K U T O Č N O S Ť (podľa autora filozofické koláže) uchovávajú v pamäti krásne obrazy šesťdesiatych rokov (a nielen zo sveta) v politike, filozofii a umení. Allan Watts, básnik-filozof, najväčšia autorita západného zenu, sa nechal prehovoriť Leerym a Alpertom, aby vyskúšal syntetické satori (LSD). Jeho skúsenosti sú uložené v diele R A D O S T N Á K O S M O L O G I E, z ktorého ukážku prinášame - text síce miestami zmätený, ale dá sa v nom čítať. L O L I T A sa v hlasovaní amerických profesorov literatúry umiestnila na druhom mieste v rebríčku najlepších amerických románov všetkých čias. U nás bola avizovaná v ktoromsi českom vydavateľstve v 1968 - preklad teda leží v šuplíku. Preklad Borgesovej poviedky O K L A M A N Ý M Á G je ukážkou z autorovej ranej tvorby. N A H R Á Z I V Ě Č N O S T I končí sériu štúdií o troch význačných postavách českej novodobej kultúry (Hrabal, Boudník, Fišer). K problému "Hrabal inými očami" sa budeme musieť v niektorom z budúcich čísiel vrátiť. Ř Í K Á Š U N D E R G R O U N D... je začiatkom pokusu ukázať najrozsiahlejšie z autentických hnutí v Čechách - underground. Dnes sú to pesničkové texty a C O S M R A V O L I Č N Ý M R O M Á N E M "gyru" českého undergroundu Egona Bondyho. F e ě j e t o n A K O S O M P R V Ý R A Z D I S I D O V A L a H R Y P R O 14 M I L I O N Ů všetko náležite odľahčujú.

28. septembra 1981

(...)

súhrn významných zahraničnopolitických iniciatívnych návrhov / konkrétnych návrhov / najnaliehavejšie medzinárodné problémy / v záujme svetového mieru a bezpečnosti národov / široký okruh otázok / o všetkých medzinárodných otázkach / s porozumením uvážiť všetky konštruktívne návrhy / nové iniciatívne návrhy / sú v záujme ľudu / ľudu všetkých krajín, ďalších krajín a všetkého ľudstva / veľmi významným činiteľom / blahodarný vplyv / v búrlivých osemdesiatych rokoch / mimoriadne dôležité / vinou reakčných kruhov / na čele s agresívnymi kruhmi / by bola situácia vo svete ešte zložitejšia a výbušnejšia / ústredných tém medzinárodného života / priťahuje rastúcu pozornosť medzinárodnej verejnosti a politických kruhov rozličných krajín / Ľudia dobrej vôle na celom svete iniciatívy schvaľujú / pozitívne pôsobia / pripravujú pôdu na plodné rokovania / vytrvalú a dôslednú prácu / mierového programu / sa jeho tézy tvorivo rozvíjajú a dopĺňajú novými významnými iniciatívami / sa činorodo zapájajú bratské krajiny / celého nášho spoločenstva / trvalej vzájomnej spolupráce medzi krajinami / zavládla principiálna zhoda názorov medzi krajinami na veľké medzinárodné problémy / vedenia našich strán spája hlboké vzájomné porozumenie, dôvera, zhoda / majú veľký význam výsledky stretnutí / k úspešnému rozvoju krajín, k posilneniu jednoty a zomknutosti nášho spoločenstva / uskutočnila sa nevyhnutná koordinácia / presvedčivo potvrdzujú neochvejnú vernosť krajín obrane mieru / práva národov na slobodný a nezávislý rozvoj / právom venovali osobitnú pozornosť posilneniu jednoty strán / jej prvoradý význam / stupňujú politický a hospodársky nátlak na naše spoločenstvo / dôrazne odsúdili pokusy zasahovania do vnútorných záležitostí krajín / nie náhodou vnútorní a vonkajší nepriatelia / vyhliť priepasť / podlomiť základy mierového a bezpečného vývoja nezávislého štátu /

zdroj ďalšieho medzinárodného napätia / vojenské provo-
kácie a zákerné podvrtné akcie / nezávislým pokrokovým
štátom / sa nechcú podriaďiť diktátu / uvoľňovanie na-
pätia / neskrývane agresívnej a výbojnej politiky / ne-
veľmi vhodné / zámerne zhoršuje medzinárodnú situáciu /
zostrovať krízové situácie / vedú navyhlásenú vojnu /
neokrôchane zasahujú do vnútorných záležitostí iných
štátov / agresívne zoskupenie typu.../ je prisluhovačom/
má čoraz zlovestnejší ráz / medzinárodné politické ovzdu-
šie / sa starostlivo a podrobne analyzovala zhoršená
medzinárodná situácia / stratégovia prisudzujú / najprav-
depodobnejšieho dejiska jadrovej vojny / narušiť pri-
bližnú vojenskú paritu / agresívne úmysly už neznepoko-
jú len profesionálnych politikov / ľudí, ktorí premýšľa-
jú o zajtrajšku / o budúcnosti svojich detí / masové
protiraketové hnutie spájajúce príslušníkov rozličných
vrstiev obyvateľstva / proti samovražedným plánom /

+++++ HRY PRO 14 MILIONU

Opsat úvodník Rudého Práva desťkrát v desť kopiách.
Všetchny kopie zničiť. Originály zaslať redakci s tým,
že nám je niekdo vhodil do poštovní schránky a považuje-
me je za protistátní.

+++++

rozhorčene odmieta rozhodnutie vlády / dôrazne žiada /
široká verejnosť krajín odsudzuje / blokuje všetky roko-
vania / odsudzuje i pravidelné vyhlásenia prezidenta /
imperátorské ambície / so základnými životnými záujma-
mi / bola kolískou uvoľňovania / pri zlepšovaní politic-
kého ovzdušia vo svete / vzbudzuje pochopiteľný záujem /
ich stúpenci zatiaľ zabráňovali prijať pozitívne rieše-
nia / zabráňujú jej úspešnému dokončeniu / o zabezpečo-
vaní kontinuity procesu / krajiny sú vystavené hrubému
a bezohľadnému nátlaku / ktorí im vnucujú horúčkavité

zbrojenie a usilujú sa vnieť napätie do ich vzťahov/
sa pomerne jednoznačne vyslovujú za aktivizáciu kontak-
toy vo všetkých smeroch / sa verejne dištancujú od
nebezpečných plánov/ avšak majú vratké základy : sú
v rozpore so životnými záujmami národov / jasnú a dô-
slednú orientáciu na upevnenie mieru, obmedzenie a za-
stavenie horúčkovitého zbrojenia / v jadrovom storočí/
na zásadách mierového spolužitia / rozvoj vzájomne vý-
hodnej mierovej spolupráce / zmiernenie nebezpečenstva
vojny / obzvlášť významnú a aktuálnu / životnú aktuálnosť/
čo sa konštatovalo na stretnutiach / je kľúčom k mieru/
obmedzenie horúčkovitého zbrojenia / povedalo sa na
stretnutí / sú osobitne aktuálne pre upevnenie európskej
bezpečnosti / túžba národov / po pokračovaní blahodarné-
ho procesu politického uvoľňovania / najtvrdšínejší
atlantickí činitelia / neodkladné praktické kroky /
Iniciatívne návrhy / napriek obštrukciám kruhov / čoraz
jednoznačne dostávajú do medzinárodného života ako na-
najvyššie dôležité a naliehavé otázky / ďalšie rozšírenie
opatrení dôvery vo vojenskej oblasti / rozšíria sféru
opatrení dôvery / bolo by logické očakávať / horúčkovité
zbrojenie/ zámorskí stratégovia a niektorí ich partneri/
tento návrh seabavie spochybňovali a znevažovali / všet-
ci prezieraví ľudia si uvedomujú dobrú vôľu a realizmus/
je ochotný prestať rozmiestňovať svoje rakety v deň,
keď sa začne rokovanie o tejto záležitosti / ak vyhlásia,
že tiež nebudú zvyšovať / sme ochotní hoci aj zajtra
sadnúť si za rokovací stôl / konštruktívnosť stanoviska
je nanejvýš jasná / pozitívny návrh / tem, komu skutoč-
ne leží na srdci / nemôže významnú iniciatívu ignorovať/
je čoraz prítlačlivejšia pre spoločenské a politické
kruhy rozličných krajín / tí, čo sú k tejto výzve hluchí/
zvýšenie bremena vojenských výdavkov / delá a rakety
namiesto masla / militaristickým bakchanáliám / hlas
rozumu, ktorý zaznel / doletel k mnohým rovnobežkám /
solídna zásoba konštruktívnych myšlienok / nič cenného

nepremrhať / postúpiť ďalej a usilovať sa o praktické dohody / mimoriadne aktuálne je neodkladne pokračovať v procese / na základe rovnosti a rovnakej bezpečnosti / sa nemieni vzdať onoho pozitívneho, čo bolo výsledkom dlhoročného úsilia / nebezpečnosť ohnisk vojnových konfliktov vznikajúcich v rôznych častiach sveta / môžu prerásť na veľký požiar / nie je ľahké ho hasiť / omnoho lepšia by bola prevencia / odvrátenie výskytu týchto ohnisk / túto myšlienku vyslovil z tribúny zjazdu / nespútaný terorizmus agresorov / žandárske akcie imperialismu / hrozí mladým nezávislým štátom veľkou palicou / sa kategoricky povedalo / naliehavo vyžadujú likvidáciu / odvrátenie výbušných situácií / bratské štáty sú znepokojené / aktivizoval svoju agresívnu politiku / núti k znovuzbrojeniu / uplatnenie opatrení dôvery / by prispel k posilneniu základov svetového mieru / jednoznačne podporujú / sú vystavené hrubému nátlaku / prejavy imperialistickej a hegemonistickej politiky / spoločné úsilie všetkých štátov / presvedčenie, ktoré sa vyslovilo na fóre / preniká do vedomia čoraz väčšieho počtu ľudí / sú znepokojené súčasným stavom medzinárodných záležitostí / živé politické kontakty medzi štátnikmi / sú v súčasnom svete osobitne cenné a nevyhnutné / potrebu seriózných vecných rokovaní / na základe rovnosti a rovnakej bezpečnosti / hľadanie vzájomne prijateľných riešení prakticky vo všetkých otázkach / je dnes jediným rozumným spôsobom, ako riešiť najostrejšie a najzložitejšie problémy / na všetkých kontinentoch zazneť a výzva / aby sa zabránilo novému kolu horúčkovitého raketového jadrového zbrojenia / rokovanie čestné a rovnoprávne / pokusov o diktát / je ako nikdy predtým nevyhnutná obozrtnosť a uvážlivosť / zároveň smelé a aktívne úsilie o základné ozdravenie politického ovzdušia na svete / tento zásadový a pružný prístup k medzinárodným záležitostiam / majú k dispozícii všetko nevyhnutné, aby si ochránili svoje životné

záujmy / každému by mali byť jasné / že v tomto smere podniknú príslušné opatrenia / mier je spoločným majetkom ľudstva / spoločnou záležitosťou všetkých štátov - sa vyjadrilo pevné presvedčenie / budúcnosť ľudskej civilizácie / zdravé a prirodzené prvky, ktoré sú vlastné ľudstvu / nemožno nebrať do úvahy / základné životné záujmy všetkého ľudstva / aby sa búrkové mraky vojny rozptýlili

+++++ HRY PRO 14 MILIONU

Prosadiť na ploše Máchove jezera celosvetovou výstavu teoru a násilí. Plovucími bójami naznačiť na ploše jezera obrysy zúčastnených zemí. Na umělých ostrůvech instalovat výstavy, audiovizu, demonstrace používaných praktik, charakterizujících kulturu té které země. Na stěžních z různobarevného plastiku nestřídmými barvami na dálku přehledně znázorňovat počet vězňů, vojáků, policistů, atd. Návštěvníci budou používat malých loďek. Každý začne prohlídku země, ze které pochází. Musí absolvovat všechny země. Na ostrůvech bude dostávat potvrzení o absolvování trasy. Bez absolvování všech vystavovaných praktik nebude vypuštěn z areálu, hlídáního jednotkami OSN. Na národních dnech budou podávány speciality národních kuchyní, folklór a živé ukázky používaných metod, předváděné na dobrovolnících. Reproduk-tory přitom budou neustále vysílat současně prohlášení všech vlád o míru.

+++++

S M L O U V A S Ď Á B L E M

(Starý haličský Žid vede svého synka do chederu v blízkém městě. Cestou dává chlapci naučení a nabádá ho, aby se učil a byl zbožný. V té chvíli je mívá carský důstojník na nádherném koni a v parádní uniformě. "Vidíš, synku, říká otec," když se budeš učit a nebudeš zbožný, bude z tebe něco tak ošklivého, jako tenhle člověk, ale když se budeš učit a budeš zbožný, může z tebe být moudrý a slavný muž jako tenten stěrec, který nám jde naproti." A otec ukazuje na židovského šnorera v hadrech a s pytlím přes rameno.)

Proč jsme si zlo představovali ("my je zde snad oprávněné, viděl jsem, že tak spolu se mnou smýšlelo mnoho lidí) jako cosi nevědomého, nerozumného, jako pouhé chybění dobra, vysvětlí možná historik. Že však se v nás tato představa (augustinské zlo pojaté osvětářsky) zabýdlela, zdá se být nade vše pochybnost - a právě touto představou bylo také onoho srpnového rána otřeseno snad nejdůkladněji. Setkali jsme se totiž se zlem racionálním, "rozumným", se zlem, které o sobě ví, že je zlé, a které se ani příliš nesnaží svoje sebevědomí zakrývat.

Nechceme-li se k onomu osvětářskému vysvětlování svých starostí a smutků znovu vrátit, naměli bychom asi už vícekrát mluvit o iracionálním jednání, o nesmyslném, nepochopitelném omylu nebo o tragickém nedorozumění, podobali bychom se totiž lidem, kteří sbírají střepy rozbitého zrcadla v domněnku, že bude líp slepit starý a zálučný křáp, nežli zůstat s holýma rukama v krajině, jež se ani za mák nepodobá té, do níž jsme směřovali. Vždyť - aspoň tak se mi zdá - výsledek našeho střetnutí s racionalitou zlého (výsledek pokud ho pojmáme v jeho záporném významu) byl do značné míry ovlivněn názorem, že toto zlé je "nerozumné" a že je možné, ba žádoucí přivést je k rozumu domluvou, vysvětlením, dohodou nebo

smlouvou. Tak jsme s ním vešli do styku a tento způsob patrně rozhodl, že jsme mu podlehli. Podlehli jsme jeho racionalitě. Ono nám "rozumělo" lépe nežli my jemu, lépe o nás vědělo právě pro tento dotyk. Chtěli jsme takřkajíc zahodit smlouvu s ďáblem, ale nechali jsme na ní jaksi pro jistotu a pro cokdyby otisky prstů.

Snad toto obrazné vyjádření pomocí mýtu není do té míry umělé a násilné, aby alespoň trochu neobjasnilo, co jsme zažili. Mýtus je pokusem zmocnit se věcí, které nemůžeme dostatečně (přepočítatelně) poznat. Často právě jenom on může objasnit to, co je nám dáno spíš cítěním a způsobem nežli věděním a obsahem. V této chvíli, kdy na počkání vyráběné polomýty o těch či oněch silách tak či onak hrozících... a istech a ářích tu i onde kujících pikle mají naopak zahalit podstatu událostí, je asi čas vrátit se ke všemu, co zakládá náš život, vrátit se k mýtům, které jsou jeho poselstvím. Vracíme se tedy k poselství, které leží v základě naší kultury a které vyjadřuje zkušenost s riskantním lidstvím. Říká, že člověk se svého lidství zmocnil, že je vlastně uloupil (prvotní hřích) a že tedy záleží na člověku, bude-li jeho riziko mít smysl (dojde spasení). Cenou za naše lidství je povědomost o smrti, o konečnosti a neodvolatelnosti některých skutků a cenou je také povinnost rozlišovat mezi dobrým a zlým elementárně, neboť platíme za to, že jsme chtěli "vědět dobré a zlé jako bohové", tj. v totalitě, celistvě. Mýtus o smlouvě s ďáblem naproti tomu říká, že je možné vědomě se této povinnosti vzdát, že je možné vzdát se ráje, budoucnosti, tvrdí se však zároveň, že to znamená až na některé vnější úkony i vzdát se svého lidství (ztratit přítomnost). Doposud se takové řešení považovalo za velmi neblahé a popisovalo se jako věčné ztracení. Věřilo se, že člověk má být dobrý (schopný rozlišovat) a že je velmi podstatným zdrojem zlého. Proto aby skutečně žil, snažil se žít s nadějí. Věřil, že budoucnost má smysl a že je dobré dobývat ji

činy, jimiž se vyvazujeme ze své "zlé podstaty". Ano, že některé skutky mají mít "vykupitelský" ráz. Platilo to jednotlivě i takřikajíc "kolektivně" - platí to i o skutcích národů, tříd, skupin. Platí to i o takových činech, které nazýváme sociálními revolucemi.

Navíc právě u těchto posledně jmenovaných přináší mýtus zcela zvláštní objasnění, jehož význam je dnes naléhavější, nežli jsme si kdy představovali. Hovoří o zlu, jež hrozí revolucionářům. Každé odhodlání přemoci zlo (nikoli odstranit, nýbrž přemoci) znamená dotknout se ho a vzdorovat mu, čili projít pokušením. Kristus, který dorostl svému poslání (plně si je uvědomil), je ze všeho nejdříve vystaven právě tomuto pokušení. Dábel přichází na poušť a nabízí pomoc, dábel ví (nechtěje mi odpustěna tato personifikace), že člověk naplněný posláním je vydán nebezpečí netrpělivosti; ví, že člověk, který je přesvědčen, že odkryl obecnou podstatu zlého (a každá revoluce je novým definováním zla v obecném), může ztratit smysl pro jeho dementaritu. Ba, je ochoten v dobrém zlo přijmout, zejména zdá-li se, že by to uspíšilo samotný revoluční akt. Odmítnutí na poušti, o kterém nám vypráví radostná zvěst, je proto prvním a prvořadým revolučním aktem, který rozhodl o tom, že zvěst bude radostná.

Všechny revoluční činy - tolik mýtus - jsou tedy hodny svého jména tehdy a jenom tehdy, jsou-li novým, hlubším odhalením dobrého, jsou fundovanější, uvědomělejší "odmítnutím ďábla". V jiné rovině, jsou-li ve své velikosti zároveň výrazem lidské pokory. "Božské" na člověku je spíše to, že všechno božské klade mimo sebe, že si je vědom svých omezení. Jenom tak asi může překročit sám sebe, aniž by sám sebe ztratil (aniž by vymyslel koncentráky, obyčejný nebo sociální rasismus a další "vymoženosti, které je třeba hájit"). Jeho sebepřekročení se stává sebevyplněním, vítězství znamením pokory.

"Revoluční" vítězství a vítězné revoluce tu nebudou patrně činit zvláštní výjimku. Tam, kde jejich nositelé budou ochotni ke smlouvě s ďáblem, je jenom otázkou času, než oni sami, nebo některý mazaný Gruzínek, pochopí takovou revoluci jako pouze lépe zastíraný spolek s čertem, pochopí ji a chopí se jí. A je stejně tak otázkou krátkého času, než se zlo nerozlišované "v malém" změní v nerozlišování mezi dobrým a zlým vůbec, v nerozlišování mezi životem a smrtí, pravdou a lží, mezi láskou a svrběním, mezi rájem a peklem.

V tomto nerozlišeném světě nezbude někdejším revolucionářům nic, nežli vědomě přijmout toto nerozlišování, chopit se zla racionálně, být racionálním zlem nebo utéci, aniž by stačili zapálit lešení pod klenbou kostela. Kdo zůstanou, budou rozumní, budou mít smysl pro Realitu, protože budou vědět, že jejich revoluce je rebarbarizací. Budou chtít, aby zlé a dobré, jestliže již není rozlišováno, bylo vymazáno i z paměti, aby se zkrátka zapomnělo, že vůbec někdy někdo obojí rozlíšil. Ze slibu lepšího příští se stane slib umělého ráje, do něhož se dostaneme tak, že zapomeneme, jak jsme kdysi pojedli z jablka. Cestou do takového ráje budou moci ukazovat jenom podomní prodavači šli, pokud v sobě najdou dost drzosti, aby se vzdali onoho poctivého řemesla. V takovém ráji si samozřejmě všichni budou rovni, neboť každý bude lékařem a jako lékař se bude považovat za vyvrcholení lidských dějin, za jejich nutný výsledek, ba přímo za jejich zámer. V této čalamádě idejí o Pokroku, Nutnosti, jednotném, takřka Přímocharém Vývoji (co na tom, že občasné regresy stojí stamilióny životů, zotročují národy, hubí rasy) je totiž slibovaná budoucnost, to slavné lepší příští, předmětem hlubokého opovržení. Je to všechno veliké vzepření se revoluci i nadějí. Je to odmítnutí budoucnosti podnikané v jejím jménu.

Nositelé této "zvěsti" jsou v hloubi duše přesvědčeni, že zlatý věk není před námi, nýbrž daleko, daleko vzadu, že už jednou na zemi byl - a že to bylo tenkrát, když byl

vynalezen gubernátorský stolec. Proto je na jejich tvářích snad nejprotivnější onen záblesk pervertovaného messianismu (o to děsivějšího, že je v něm obsaženo přesvědčení), který vyjadřuje rozkoš ze zlého, chlubení se jím. Kdyby nadějí všech, kdo se brání, nebylo nic než to, co nabízí onen židovský otec svému synkovi v záhleví tohoto článku, je pořád ještě o co stát.

Jiří Gruša

Sešity pro literaturu a diskusi 1969

PARALELNÍ POLIS

(autor štúdie sa vopred ospravedľňuje, že z rôznych dôvodov zostalo iba pri hrubom náčrte. Hlavné myšlienky však zostanú nezmenené. Autorom je Václav Benda...)

Především si myslím, že problém, jak a co dál - včetně rozpaků, depresí a konfliktů, které vyvolává - byl v plném rozsahu nastolen již úvodním prohlášením. Chci tím mimo jiné říci, že všechny peripetie uplynulých 16 měsíců, ať již se týkají vnějších vazeb, či chování jednotlivců, skupin a proudů "uvnitř" Charty, přispěli k naší dnešní nejistotě (až na její načasování) jen poměrně okrajově: hned se pokusím vysvětlit, v čem vidím její základní příčinu.

Charta 77 zaznamenala alespoň dva pozoruhodné úspěchy: zahrnula neuvěřitelně širokou škálu politických názorů i občanských mentalit a dokázala zůstat v podstatě na půdě legality. Za tyto výsledky zaplatila tím, že se od počátku ocitla v do značné míry schizofrenní situaci.

Na jedné straně se zřejmě všichni - přes hluboké rozdíly v zásadnosti kritiky a přes ještě hlubší rozdíly v představě o možné nápravě - shodneme na velmi pochmurném hodnocení systému a fungování současné politické moci. Na straně druhé jednáme tak, jako bychom nenahlíželi, že tvrzení politické moci o jejích dobrých úmyslech a zákonná ustanovení, jimiž zdánlivě omezuje svou totalitu, jsou pouhou propagandistickou zástěrkou. Takové vzetí za slovo je samo o sobě velmi důvtipným manévrem. Nicméně - při všem respektu k důvtipu - nemůže takový přístup dosáhnout mobilizujícího účinku a ubránit se lži, nedokáže-li přemostit propast mezí oběma zmíněnými polohami. Charta 77 dokázala tuto rozpolcenost dočasně - byť velmi efektivně - zlikvidovat krajním zdůrazněním etických aspektů a preferencí mravního postoje vůči politickému. Toto počáteční řešení zlyhalo a dnes se před námi původní dilema otevírá o to tíživěji. Důvody selhání jsou zhruba následující:

- 1) Smrt profesora Patočky, který byl bezesporu spiritus movens tohoto řešení.
- 2) Zmoudření politické moci, která konečně nahlédla, že svou zběsilostí (zběsilou kampaní) dokázala přeměnit politický problém na problém morální a že tím bezděky přijala naše zbraně. Od této chvíle panuje kolem Charty silentium a moc se omezuje na rdoušení v temnotách (oficiální termín zní "ořezávání okrajů").
- 3) Mravní postoj byl postulován abstraktně, bez vytýčení nějaké pozitivní náplně a směru působení. Abstraktní mravní postoj je však jen gestem, které sice může působit maximálně účinně, jehož působení je však limitováno několika týdny nebo měsíci. Na doklad svého tvrzení mohu uvést jev, s nímž jste se asi setkali a který je asi dosti běžný mezi signatáři Charty 77 : přechod od téměř extatického pocitu osvobození, způsobeného podpisem, k postupné deziluzi a hluboké skepsi.

Nepodceňuje konkrétní přispění prvních dvou důvodů, nicméně za rozhodující a sám o sobě postačitelny pokládám důvod třetí. A na této diagnóze zakládám svůj návrh strategie, která by nás měla postupně vyvést z dnešní slepé uličky.

Tuto strategii jsem se pokusil shrnout do dvou hesel, která v zápětí rozvedu a okomentuji: I nadále vycházet z mravního závazku poslání jako jednotícího momentu a zdroje dynamiky. Dát této dynamice pole působení a i určitou pozitivní perspektivu ve vytváření paralelní politiky.

I. Morální oprávnění a závazek občana podílet se na nápravě věcí obecných (tj. politických v nejširším slova smyslu) je mimo vší pochybu. Charta z tohoto zdroje od samého počátku odvozovala svůj veřejný mandát a jako společné východisko znamenal překonání výše zmíněné dvojznačnosti a byl zárukou jednoty, tolerance^{1/}, spolupráce a do jisté míry i trvalosti. Nevidím žádnou formuli, která by mohla úspěšně suplovat všechny tyto funkce; navíc je tato morální poloha v očích veřejnosti i v očích většiny signatářů tak úzce spjata s Chartou, že by si jakákoli jiná formule mohla jen stěží legitimně nárokovat kontinuitu. Neptám se tedy zda vycházet z mravního aspektu, nýbrž jak je znovu učinit burcujícím a mobilizujícím a zajistit jeho trvalé působení, to jest jaké konkrétní úsilí si "pozitivní" program z něj může v budoucnu čerpat energii.

Pochopil-li jsem správně co se skrývá pod nálepkami "radikální" a "retardační" koncepce, nemohu ani jednu z nich

1/

Neodpustím si zde polemiku s autorem poznámek k "manifestu pozitivního přístupu", ač je mi jinak jeho stanovisko sympetické. Ve svých kritických poznámkách k uvedené koncepční statí oprávněna trvá na maximální trpezlivosti a toleranci; svůj požadavek ilustruje příkladem

pokládat za perspektivní odpověď na uvedené otázky. Občan ještě může shledávat mravní závazek v tom, že vstoupí do konfliktu se špatnou politickou mocí a usiluje o její zničení. Nicméně za daných okolností je tento závazek natolik sebevražedný, že si v žádném rozumném etickém systému nemůže činit nárok na veřejné uznání. Obdobně se může cítit občan zavázán mravně k tomu, aby realisticky zhodnotil situaci a pokoušel se cestou kompromisů a reformem o dosažení alespoň částečné nápravy. Nicméně při etických parametrech současné politické moci nesmí takové jednání spoléhat na to, že jeho mravní motivy budou všeobecně nehlédnuty a že by mohlo působit jako morální apel.

- II. Pokouším se navrhnout třetí cestu k nápravě poměrů v obci. Většina struktur, vážících se tak či onak k životu obce (tj. životu politickému) funguje buď zcela nedostatečně nebo dokonce škodlivě. Navrhuji proto, abychom se spojili v úsilí o postupné vytvoření paralelních struktur, schopných alespoň v omezené míře suplovat chybějící obecně prospěšné a nezbytné funkce; tam kde to jde, je třeba využít i existujících struktur a "humanizovat" je. Tento plán do jisté míry splňuje požadavky "reformistů" i "radikálů". Nevede nutně k přímému konfliktu s politickou mocí, přitom však není zatížen iluzemi o východisku

obtížného a bezmála bolestného vzniku "náboženského" dokumentu. Jenomže mezi signatérskou a nesignatérskou veřejností panuje široká shoda v tom, že "náboženský" dokument je spolu s dokumentem o literatuře (okolnosti jejich vzniku byly podobné) tím daleko nejnepodstatnějším, co Charta dosud vytvořila. Čímž se vracím ke svému původnímu tématu: trpělivost a tolerance je zřejmě cnota, nesmí však být pouhým uměním kompromisu a oportunního přístupu, nýbrž výrazem vzájemné úcty a morálního nároku. Skutečná tolerance předpokládá nejen ohled na zásadní mentální zábrany partnerů, ale stejně tak plný respekt vůči plodům cizí námahy a myšlenkového úsilí. Jen taková tolerance umožňuje tvořivou názorovou pluralitu; tolerance kompro-

z daného stavu pomocí "kosmetických" úprav. Klíčovou otázku životaschopnosti systému přitom nechává otevřenu: jisté je, že jeho i jen částečný úspěch by vystavil oficiální struktury tlaku, pod nímž by se nutně rozložily nebo určité zrestaurovaly (podle toho, přijmeme-li diagnózu radikálů nebo reformistů). Tento plán je patrně pro obě křídla nepřijatelný jako "osvětářský" a politicky naivní. Jenomže jsme spolu všichni v Chartě, která je nepopíratelně politicky naivní počín - jako každý pokus odvodit politiku z mravního východiska. Ostatně můj návrh bezprostředně vychází z dosavadní podoby Charty 77, která za svůj vznik vděčí obraně paralelní struktury (2. kultury) a která se do značné míry věnuje "humanizující" reinterpretaci existující oficiální kultury (systém zákonodárství). A na adresu oficiálních politiků bych rád podotkl, že koneckonců oni přivedli obec do jejího současného postavení: bylo by proto slušné, aby zrevidovali buď své politické přesvědčení nebo svůj názor na to, co je a co není politicky naivní - tertium non datur. Tento plán je možná nad naše síly, nicméně je realistický v tom smyslu, že se opírá o praxi ověřené skutečnosti. Uvedu dvě nejmarkantnější a přitom zcela protichůdné příklady. Paralelní kulturní struktura je dnes nepopíratelným a výrazně kladným faktorem a v některých sférách (v literatuře, ale i do jisté míry v populární hudbě a výtvarném umění) zcela dominuje nad neživotnými oficiálními strukturami. Stejně nepopíratelným (a záporným, byť funkčnějším a lidstějším) faktorem je paralelní ekonomika, založená na systému okrádání, korupce a protekce, která pod lesklým povrchem oficiální ekonomiky fakticky obhospoďuje většinu nejen spotřebitelských, ale i průmyslově obchodních vztahů.

misů vede jen k šedi a bezzubosti. Ostatně připouštím, že jsem při kritice uvedeného příkladu poněkud posunul autorovu intenci, a nevylučuji vzájemnou shodu ve věci trpělivosti, tolerance i v jiných důležitých záležitostech.

A nyní tedy v (náhodně seřazených) heslech konkrétního mého plánu:

- a) Tento bod je vlastně preambulí ke všem dalším. Náš právní systém je fakticky jeden z nejhorších na světě, protože je koncipován výhradně k propagandistickým účelům a tudíž neobyčejně vážně a bez jakýchkoli garancí. Náš právní systém současně připouští velmi liberální interpretaci, protože je koncipován výhradně k propagandistickým účelům. Tato diskrepance je nutno systematicky využívat (a je třeba připravit se na to, že může být kdykoli použita proti nám). Přejít od totalitního k liberálnímu systému, tj. v této sféře přejít od zásady "je zakázáno vše, co není výslovně povoleno" k zásadě "je dovoleno vše, co není výslovně zakázáno", lze vynucovat jedinou metodou neustálého ověřování míry dovoleného a energickým obsazováním jednou získaných pozic.
- b) 2. kultura je zatím nejrozvinutější a nejdynamičtější paralelní strukturou. Měla by být použita jako model pro jiné sféry a současně je nutno všemi prostředky podporovat její rozvoj, zvláště v dosud zanedbávaných oblastech (literární kritika a kulturní publicistika vůbec, divadlo, film).
- c) Paralelní struktura školství a vědeckého života má již určitou tradici, v posledních dvou letech však spíše stagnuje. Organizaci paralelního školství pokládám za úkol eminentní důležitosti, a to nejen z osobních (jestliže příslušníci operativy StB znají jménem mé 1 - 9 let staré děti, nemohu si dělat přílišné iluze o jejich oficiálních studijních možnostech), tak z obecných důvodů. Underground, který je daleko nejpočetnější složkou v Chartě, se dokázal spolitizovat a překonat své sektářství, nicméně trvalost takového výsledku je zřejmě podmíněna našimi možnostmi "osvětářského" působení v těchto krizích. Domnívám se, že právě v této sféře je namístě velkorysost a "maximalistický" program.

d) Ve svém počátečním období dokázala Charta vytvořit paralelní informační systém, který byl funkční a pohotový a zahrnoval přinejmenším několik desítek tisíc osob. Postupnou degenerací tohoto systému (bohužel probíhající s větší rychlostí, než jaká je zdůvodnitelná opadnutím původní senzace) pokládám za jeden z největších neúspěchů a nejkrizovějších příznaků dosavadního působení Charty. Lze odhadnout, že se se závažnějšími materiály Charty 77 přímým vnitřním šířením (tj. nepočítáme-li monitorování z cizího rozhlasu) v počátečním období seznamovalo několik desítek až set (v případě úvodního prohlášení tisíc) osob. V poslední době poklesl tento počet na stovky, v nejlepším případě tisíce občanů.

Klíčový význam bude mít samozřejmě obsah a podoba předávané informace; o tom a také o otázkách zahraniční publicity pojednám v jiných bodech. Zde je několik technických zásad, jejichž dodržování by podle mého názoru mohlo přispět k nápravě:

Šíření informací se musí věnovat větší pozornost a práce na tomto úkolu by měla být stejně respektována jako vlastní příprava materiálů. Každý, kdo si dnes stěžuje na nedostatečnou informovanost by se měl automaticky cítit zavázán efektivně šířit získané informace.

Informační síť musí být využívána rovnoměrně. Příliš dlouhé odmlky jsou ještě nebezpečnější než přetěžování, neboť vedou ke ztrátě zájmu a k rozpadu zaběhlých spojení.

Zvláště poblíž zdroje je nutno dodržovat zásadu, že efekt je důležitější než společenská zdvořilost, a přidělovat informaci přednostně na místa, z nichž je zaručeno další šíření. Raději ať je někdo "prominentní" informován až z druhé ruky, než aby šíření informace uvízlo a zůstalo omezeno na úzký okruh lidí.

Je naléhavě nutné zlepšit tok informací k mimopražským skupinám. Ještě naléhavější však je, aby si tyto skupiny zabezpečily vzájemná propojení a vytvořily autonomní in-

formační systémy. I zde platí, že pro vyhodnocení adresáta informace je nejdůležitější otázka, zda umí psát na stroji.

Perspektivně se nevyhneme využití efektivnějších rozmnožovacích prostředků, než je psací stroj. Je třeba jednak neprodleně vypracovat solidní právní rozbor této problematiky, jednak zkoumat možnosti materiálního zabezpečení u nepochybně legálních, ale nákladných technik (xerox, fotokopie).

- e) Nedokáží domyslet šíři úkolů, před něž můžeme být v budoucnu postaveni na poli paralelní ekonomiky; momentální možnosti nejsou sice velké, jejich využití je však krajně naléhavé. Politická moc pokládá tuto oblast za rozhodující prostředek pro svévolné ovládání občanů a současně ji co nejprísněji reglementuje. Je proto nutno opírat se o účetnictví krajní důvěry (každé jiné překračuje pole legality) a široce rozvinout charitativní a podpůrné působení: vlastní společenství by mělo být založeno na systému vzájemného ručení nejen morálního, ale i materiálního. Politická moc zřejmě chce zlomit iniciativu Charty především tím, že její účastníky vystaví nesnesitelnému ekonomickému tlaku (přičemž současně vede propagandistickou kampaň o jejich rozmařilém a zahálčivém životě). Dokazovat morálnost a nezištnost svých úmyslů okázalým přehlížením materiálního faktoru je za těchto okolností stejně naivní a nebezpečné, jako když někdo pokládá za nutné obšírně informovat Státní bezpečnost o svém životě, protože jej pokládá za počestný a legální (v obou případech se nejen vydává na milost a nemilost protivníkovi, ale současně akceptuje jeho falešný a uzurpátorský mravní nárok). Je naopak třeba čelit tomuto tlaku důsledným využíváním a dokonce vyžadováním mezinárodní solidarity: počínaje podporami jednotlivců a organizací a konče mnohem perspektivnější formou kulturní a vě-

decké spolupráce, zajišťující relativní nezávislost na oficiálních ekonomických strukturách (honoráře za umělecká díla a odborné publikace aj.).

- f) Je nutno vytvářet půdu pro vznik paralelních politických (v užším slova smyslu) struktur a napomáhat jejich rozvoji. Tento bod zahrnuje širokou škálu úkolů od výchovy k občanskému vědomí a odpovědnosti přes vytváření podmínek pro politickou diskusi a formulaci teoretických názorů až po podporu konkrétních politických proudů a seskupení.

V oblasti paralelní zahraniční politiky vychází můj návrh z premisy, že internacionalizace jakéhokoli problému možná neprospěje, ale rozhodně neuškodí, některé zde navrhované paralelní struktury (např. školství, ekonomika) nemohou alespoň v počátečních fázích fungovat bez účinné zahraniční podpory. Zahraniční publicita našeho úsilí je jeho rozhodujícím garantem před svěvolí politické moci a pro většinu občanů je i hlavním zdrojem informací (cizí rozhlas a televize). Nicméně důležitá je vzájemná spolupráce příbuzných proudů v státech východního bloku - v minulých desetiletích snad každý národ východního bloku těžce zaplatil za nedostatek této koordinace. Publicita našeho počínání je momentálně nepatrná a naše spolupráce s paralelními hnutími uvnitř bloku byla vždy žalostně nedostatečná. Je nutno okamžitě vytvořit tým, který by přezkoumal příčiny tohoto stavu a navrhl konkrétní prostředky k nápravě.

Jistě jsem zde opomenul mnohé paralelní struktury, které by přicházely v úvahu se stejnou naléhavostí. Jednotlivé paralelní struktury budou také s Chartou 77 spjaty v různé míře (svůj názor na to se pokouším vyjádřit i obšírností jednotlivých bodů): některé budou její integrální součástí, vůči jiným bude vystupovat jako porodní bába a kojná a konečně dalším poskytne především záruku legality. Takto vytvářené paralelní struktury budou jistě rámeček

Charty v různých oblastech přesahovat a dříve či později musí nabýt autonomní existenci: nejen proto, že se do Charty v její dosavadní podobě a poslání "nevejdu", ale hlavně proto, že v opačném případě bychom nebudovali paralelní polis ale ghetto. Přesto by se Charta rozhodně neměla nějak zásadně oddělovat od těchto iniciativ a ohraničovat se vůči nim: takovým krokem by se z polohy občanské aktivity přenesla do role pouhého pozorovatele a zbavila by se tak větší části svého mravného náboje. Do budoucna je třeba počítat s tím, že se spíše shodneme na společném východisku našeho úsilí, než na jeho vnějších mezích. Koneckonců Charta jako občanská iniciativa nutně spojitě přechází do iniciativy dalších a při povaze volného sdružení ani nemá k dispozici prostředky, jimiž by mohla nějak direktivně vymezit své hranice. V tomto ohledu Charta byla, je a bude založena pouze na - vždy znovu obnovované - důvěře, že jednotlivé skupiny signatářů se ve vzájemné odpovědnosti a pochopení vyvarují počinů, které by byly pro další skupiny zásadně nepřijatelné nebo jinak narušovaly původní jednotu a sounáležitost. Nicméně Charta 77 musí pochopitelně i nadále plnit svůj nejvlastnější (kromě problematiky "legislativní", kterou uvádím v bodě a)) úkol: sledovat případy závažného porušování lidských práv, upozorňovat na ně a přinášet podněty k nápravě. To znamená především pokračovat ve vytváření zásadních dokumentů. Věcné dokumenty by měly se objevovat v nejvýš dvouměsíčních intervalech, jinak se naruší kontinuita. Je třeba podstatně rozšířit okruh signatářů a nesignatářů, kteří se budou aktivně podílet na přípravě a vytváření dokumentů - v tomto ohledu velice vítám návrh na veřejné vyhlášení zpracovávaných témat a týmů, odpovědných za redakci. Na druhé straně se do způsobu zpracování dané problematiky (a tento aspekt se bude projevovat tím silněji, čím bude vymezená oblast specifitější) i do navrhovaných řešení nutně promítnou osobní

názory a postoje autorů, pochopitelně odlišné od jiných názorů a postojů. Je v zájmu nás všech se s tímto faktem raději smířit, než z falešné snahy o objektivitu a toleranci (viz mou polemickou glosu výše) produkovat dokumenty, které by se svou dvojjakostí a vyprázdněností podobaly diplomatickým protokolům.

Dále přecházím k požadavkům, které již do jisté míry souvisejí s mým plánem. Myslím si, že dokumenty by neměly být adresovány jen úřadům, ale také a dokonce především všem našim spoluobčanům. To na ně klade určité nároky: měly by se zabývat skutečně všeobecně palčivými problémy, neměly by být dlouhé (jinak se k většině adresátů nedostanou - přiměřenost ovšem závisí na závažnosti tématu) a měly by být dostatečně sdělné i pro laickou veřejnost (tj. měly by se vyhýbat právníckému nebo jinému odbornickému žargonu). Jestliže chceme všeobecný pocit marnosti a bezvýchodnosti odstraňovat a ne k němu přispívat, nesmíme myslím přehlédnout dosavadní pochybné výsledky pokusu o dialog s politickou mocí a musíme se z nich poučit. To znamená jít ještě dále: nic nám nebrání, abychom kromě nebo dokonce místo návrhů na institucionální nápravu nepředkládali ve svých dokumentech i podněty k "paralelním" občanským aktivitám, umožňujícím zlepšení daného stavu. Jestliže zpracování dokumentů přestane být cílem a bude pokládáno pouze za součást trvalejšího úsilí o zkoumání příčin neblahého stavu a o prosazování jeho nápravy, pak Chartě 77 rozhodně nehrozí nebezpečí, že zplání a stane se pouhým výrobkem "šustivých papírů". Takový přístup, při němž by dokumentační činnost splývala s odkrýváním nejrůznějších možností nápravy a s podněcováním jejich využití, by současně představovala nejprůběžnější přechod ke zde předloženému plánu budování paralelní polis.

17. května 1978

To čo príde je manifest
čo k ničomu nevyzýva.
niečo sa v ňom však vyjavuje
manifestuje:
situácia generácie
ktorá beží "naprázdno".
Loď na plytčine
ovisnuté plachty
ticho
divo rotujúca strelka
na kompase.
S paralýzou si nezaprepčime
písať si však môžeme.

Redakcia prijíma aj
nepodpísané repliky

S E P T E M B R O V Ý M A N I F E S T

Začnem Marxom: "Produktívny Život je Ž i v o t d r u - h o v ý"... práca z individuálneho Života (jesť, piť, plodiť, bývať, ozdobovať sa) robí cieľ Života druhového: "Život sám sa javí len ako Životný prostriedok". Zvrátiť túto falošnú hierarchiu možno "len súčinnosťou všetkých ľudí, len ako výsledok dejín."^{1/}

Súčinnosť všetkých ľudí je nereálna meta (alebo iba metafora). Vrcholom je celonárodná alebo celoštátna duchovná jednota a vystúpenie v zhode s ňou. Tento sviatok dejín (revolúcia, povstanie, pasívna rezistencia,...):

a u t e n t i c k ý v e r e j n ý Ž i v o t - víťazný aj porazený - podstatne sprevádza v e d o m i e Ž i - t e j p o s p o l i t o s t i: najkrajšie, čo druhový Život poskytuje, je vedomie druhového Života. Uskutočnenie druhového Života v zrušení odcudzenej práce (sviatok ako jediná podoba dňa) prinesie trvalé vedomie druhového Života (vedomie ako sviatok dejín).

Pohyb k takému vyústeniu dejín - to bude k a t a s t r o - f a e x i s t u j ú c e j k u l t ú r y^{2/} a nie samo- zrejmy sprievodný zjav technického pokroku: bez zanieteného verejného Života tento pohyb nebude.

Preto tam, kde verejný Život je, treba ho žiť. (Tam, kde nie je, je zle. N e p r í t o m n o s ť v e r e j n é - h o Ž i v o t a - vždy dôsledok násillia na spoločnosti - je deformáciou, ktorá vrhá d r u h d o s ú k r o - m i a, zablokuje mu všetky podstatné cesty: v t o m j e z l o č i n o m p r o t i Ľ u d s k o s t; každý prostriedok každej vzbury proti nemu je vopred posvätený.) (Je to jediná povinnosť: mať podiel na podstatnom) a najdôležitejšie právo príslušníka druhu; jeho smutná múdrosť spočíva v tom, vedieť, že to, čo žije tak plne a intenzívne, je mýtom (ilúziou viazanou na provizórnu interiorizáciu diania), ktorý budú ako mýtus vidieť ľudia ďalšieho storočia, možno o niekoľko rokov aj on sám, a ktorý ľudia nejakého budúceho tisícročia nebudú

už vidieť vôbec...^{18/}

Svoju dejinnú, eschatologickú povinnosť - už pre jej povahu- plníme v najvšestrannejšej súčinnosti s druhými, alebo ju neplníme. S výnimkou stentátnikov (je to výnimka bez záruky: situácia je zriedkakeď taká zrelá, že po jedinej rane sa teleso spoločnosti pohne lepším smerom) platí, že spoločenský problém nemôže riešiť jednotlivec v izolácii. Preto pred ním uhybe. Nasleduje klasifikácia uhnutí.

SCESITIA INDIVIDUA

Absolútne uhnutie. Metafyzika emigrácie.

(Rebelov i revolucionárov má rada iba legenda. Skutočnosť má pre nich iba exily, smrť a všetky formy násillia. Revolucionár má v tejto hre dva ťahy: emigráciu a revolúciu.)

Minulosť zažila šťastné emigrácie: Tie, ktoré boli nutnosťou (čiže záchranou života) a súčasne prípravou revolúcie (Lenin, Masaryk). V pojme emigrácie je ako podstatný obsiahnutý návrat, ktorý ju ruší ("aufheben") a obdaruje zmyslom.

Európska prítomnosť šťastnú emigráciu nepozná. (Guevara pochádzal z Argentíny.) Emigrovať už znamená iba opustiť jednu krajinu a usadiť sa v inej.^{3/} Emigrácia je iba presťahovaním, nie je nutná. V dobe dokonalých bariér je súčasne automatickou, absolútnou rezignáciou na verejný život; a žiť nový sa s úprimnosťou nedá: emigrant sa naučí hovoriť "inou" rečou, hrať "iné" hry, získa "iné" občianstvo. Ale iba jeho syn si osvojí aj "iný" bytostný záujem, stane sa občanom. Pristěhovelec sa nemôže (lebo sa nemá čo) stať americkým prezidentom; je to absolútny divák: nikdy nevstúpi na scénu dejín, diváctvo sa mu stalo podstatou. Obrel sa aj o psychohygienicky dôležitú možnosť rušiť pánov aspoň škaredým pohľadom. Ná-

vrat je hrdinským - treba prekonať mystifikácie o príťaž-
livosti vlastnej situácie ^{4/} a ovládnuť odpor k slizkej
veľkorysosti - priznaním chyby.

Emigrácia je pochebošť.

A n i m á l n e u h n u t i e (v p á r e)

Najväčším sebaklamom je vytesnenie bytostného, druhové-
ho problému (:podieľať sa na živote druhu) púhym spoluži-
tím s inou bytosťou, druhom: symbióza je stratou integri-
ty a nezávislosti osobnosti ^{5/}.

Súhrn symbiotických sebaklamov produkuje "osamelý dav"
egoistických párov. Ovláda ho starosť ("Sorge"), ktorá
nedospela "k poznaniu bohatstva ako úplne cudzej moci
nad sebou", ^{1/} pre ktorú splyva ľudské s animálnym.

Uspokojenie cudzích, falošných potrieb ("man") a faloš-
né uspokojenie pravých potrieb prináša nenaajvyšš eufóriu
v nešťastí ^{6/}: najsmutnejším príkladom je jasot porobených
národov nad priebehom a výsledkom hokejového zápasu.

C i t o v é u h n u t i e (v h r e). R o z l ú č - k a s h i p p i e s .

Schopnosť druhového života degenerovala v schopnosť pre-
dlžovať život druhu: pár plodí detí. Najcitlivejšie z de-
tí presne precítili (k a t a r z i a) a zväčša nepres-
ne formulujú v pojmoch sleposť uličky (rodičovského) pá-
ru.

Najodvážnejšie z najcitlivejších žijú "ináč": vyhýbajú
sa "egoizmu vo dvojici" (dospievajú tek aspoň k družnému,
keď aj nie druhovému životu); dôkladne eliminujú vonkaj-
šie vplyvy ohrozujúce nezávislosť osobnosti. Ich komúna
je sladkou kvapkou v mori. Pulzuje v nej asketická "slo-
boda od", ktorá si vyvzdorovala aspoň "slobodu" k "hre".
Vo veku, keď pojem slobody stárne, no neuskutočňuje sa ^{7/},
vyvoláva už zlomok ozajstnej slobody nepriateľstvo: ne-
slobodní sa zlostia, že slepá ulička druhých je pestrejšia

(flower-power) - neuvedomujú si, že rozdiel medzi žitím "od výročia k výročiu" a žitím "od potlachu k pikniku" je síce obrovský, ale nie podstatný; obe rezignujú na autentický verejný život - a boja sa: čo ak sa nepotvrdí, že protirečiť je iracionálne, protiakcia nemožná a emocionálne odmietnutie kráčať s dobou impotentné? Zbytočný strach, po daždi je more znova slané... beatnická negácia je neškodná. Status quo ju strávi ako súčasť zdravotnej diéty. 6/

Má to o to ľahšie (status quo), že v jadre beatnickej negácie je rozpor: chovanie jednotlivca principiálne nemôže byť na jeho filozofickej úrovni, naša schopnosť vedomého sebaapretvorenia je podstatne obmedzená: európsky kultúrny vzor úspech + konzum, Ltd." nám hlboko vštepili počas detstva (: ich neodpuštiteľný hriech). Môžeme ho občas síce úprimne ignorovať, ale iba výnimočne celkom zmazať. Bytostná "ľahostajnosť cudzinca" nie je osvojiteľná.

A tak sa antisociálna rebélia končíeva ustrnutým gestom, ktoré stratilo schopnosť oslobodiť vedomie druhého od mystifikácií - alebo socializáciou. V lepšom prípade socializáciou bez interiorizácie príslušných noriem. Tu snáď tlie revolučný duch: rovnorodosť s masou je podmienkou vplyvu na ňu. 8/ Lenže vytrvať v pseudosocializácii je namáhavé: tichý nesúhlas ľahko zmúkne úplne. "Človek, ktorý nepodľahol nátlaku má sklon k všeobecnej strate istoty vo svojich úsudkoch." 9/ Za nezávislosť sa platí jej rozkladom. Na slobodu sa nestačí hrať.

Rozumové uhnutie. O živote vedcov.

Veda je zamestnaním so všetkými negatívami, špecificky motivovanými, dôsledkami obsiahnutými v pojme zamestnanie:

Posadnutosť poznaním podlieha posadnutosti vlastným me-

nom. ^{0/} Sú aj výnimky. No (seba)kritičnosť, ktorá ruší pravidlo hry: "publish or perish" (novšie "be cited or blighted") si zamestnanec nemôže dovoliť. Výnimky: Johannes Daubert (1877-1947), Edmont Teste, ... hrajú inú hru: vyhráva ten, kto zistí, že si nezaslúži vlastné uznanie. ^{0/}

Krčmár krstí víno, vedec poznanie (najexkluzívnejšie odhalenie: C.W.Mills-ov "preklad" T.Parsonsa): každý vedecký text musí mať totiž nejaký minimálny počet strán; ako minimálny počet myšlienok sa ticho toleruje nula. Veda je tvorbou bez podstatného vedľajšieho výtvoru: jedinca, ktorý rozvinul možnosti svojej ľudskej podstaty. Vedec tvoriac netvorí seba: privolil, prinútil sa k úzkej špecializácii: čiže ku klapkám na oči; dospel k nemilosrdnej netrpezlivosti, extrémnym prípadom je profesor Čeregorodcev, ktorého "čas pre vás" vyprší po jedinej vete. Sústreďenosť vie, že čiastočná nesústreďenosť (povrchnosť) sa vypomstí dielu. ^{10/} Rozhľadenosť (nesústreďenosť na jediné) vie, že krutá sústreďenosť deformuje osobnosť. Vybarte si. Vedec je tvorivý prostitút (idea "všeobecnej prostitúcie" je Marxova ^{1/}). Šťastie a stupeň nezávislosti jeho osobnosti nepresahujú obsah tohoto pojmu. Iba ilúzií má viac. Neuvedomuje si, že spontánna reprodukcia vnútených potrieb (udržiujúca pri živote zastaralé formy existenčného boja) neustanovuje autonómiu, iba svedčí o účinnosti dozoru. ^{6/} Nevie, že slabou silou vynútené hranie roly alebo úprava správania privodia silnú kognitívnu disonanciu a preto veľkú zmenu postoja. ^{11/} Jeho postoj má zásadný nedostatok: nie je jeho. Jeho šťastie má tik.

A u t e n t i c k á , v e d e c k ý m ž i v o t o m
s p r o s t r e d k o v a n á ú č a s ť n a v e -
r e j n o m ž i v o t e j e f i k c i a :

Veda je príliš zrozumiteľná. Iste nie vo svojich analýzach, ale v prípadných spoločenských dôsledkoch. Status

quo zahluší každú potenciálnu hrozbu a učí sa rozlišovať: nič mu neujde, nerúbe už bezhlavo. "Zošity z väzenia" sú možné iba v smiešne nedokonalom systéme. Zložitost vedy fascinuje iba neslobodných: závidia, že slepá ulička druhých je jednoduchojšia; neuvedomujú si, že poznanie ešte nie je slobodou. Dokonalý etický ideál, ktorý podnecuje našu útočnosť^{8/} je nanič; až v z b u r o u v y s l o - v u j e m e p r a v d u o n e p r i r o d z e n o s t i t o h o, " č o " j e". (Pravda nesídlí pôvodne vo vete. Bytostným určením pravdy je sloboda.^{12/})

Život je príliš zrozumiteľný. Policajšta možno oklamať; televízor možno vypnúť, ale treba na to prísť; počítač nemožno nič. Máme síce niekoľkoročný odklad, kým sa počítač naučí, že "zišiel z očí, zišiel z mysle" neznamená "neviditeľný idiot" - ale potom pôjde do tuhého: (Kybernetizácia spoločnosti umožňuje samozrejme aj optimistické alternatívy, ale spoliehať sa, že sa "akosi" samy presadia je nezodpovedné. Skutočnosť, že ako zhmotnený duch nie je stroj neutrálny^{13/}, nevedie k jeho pacifikácii).

Prvou fázou bude "v y r a d e n i e i n ý c h" : Počítače budú schovávať a priebežne vyhodnocovať informácie o všetkých členoch spoločnosti. Našu kompletnú (pracovnú, zdravotnú, finančnú, právnu, postojovú,...) situáciu bude prvý raz analyzovať iná hlava než naša. Sotva si možno robiť nádej, že tento permanentný kybernetický dozor ("cyberveillance"^{14/}) bude mať iný cieľ ako označiť "iných" - potenciálnych zločincov a revolucionárov. Ich vyradenie príde v okamihu. (Doteraz za pomernú nedotknuteľnosť súkromia vďačíme iba neefektívnosti inštitúcií ako udavačstvo, "kádrový materiál",... Ich zdokonalenie nie je potrebné. "Spočítačovaná" spoločnosť vystačí s analýzou údajov, ktoré zhromaždí ako vedľajší produkt fungujúcich spoločenských mechanizmov: záznam o vypožičaných knihách,

predplatených časopisoch,... Obrana individua zdokonaleným predstieraním, na princípe "garbage in, garbage out"^{14/}, zlyhá: systém rozpozná zrno od pliev, zrno vymláti.)

Druhou, simultánnou fázou bude " t v o r b a r o v n a k ý c h " : Už televízia homogenizuje názory, záujmy, spôsob života, schopnosti (generačné spočobenie odpovedí v asociačných experimentoch.^{15/}). A televízor je pritom síce nie úplne najhlúpejší, ale predsa len pasívny dozorca. Umelá inteligencia počítača bude aktívnym správcom spoločnosti; všimne sa každú nezvyčajnú činnosť, vyhodnotí ju v kontexte ostatných činností, diagnostikuje nebezpečnú tendenciu, navrhne spôsob homogenizácie. Nenásilné zabrzdenia vývoja príde skôr, než si človek uvedomí kam vlastne on sám smeroval; teda skôr, než sa mu môže brániť...

V e d a je sebaklamom rozumných, reinterpretáciou bytostného problému do by ako problému technického:

Byť vedcom znamená klásť si svojou existenčnou otázkou ako život technicky ovládnuť (ovládať) (a vymýšľať na ňu bohatstvo odpovedí). Filozofickú otázku, či (a do akej miery) má technické ovládnutie života zmysel, sa patrí pozitivisticky považovať za nezmyselnú, alebo aspoň za triviálnu: bytostný problém vedec nežije, nanajvýš o ňom pri bare duchapne konverzuje.

Tento sebaklam je akademickou formou sociálne žiadúceho správania.^{6/} Nerozlišuje to čo je (das Seiende), od toho čo má byť (des Seinsollens)^{10/}; je ideológiou (: nepodareným aktom, ktorý sociálne uspel^{18/}) krotkej lojálnosti s hocičím a arogantnej nemyslenosti na vlastný zmysel:

Nevšima si ničiu (Nietzsche, Dostojevskij,...) kritiku predstavy, že vedecká technika riadenia života je cestou k šťastiu; ani ničiu neistotu, či proces poeurópstovania, ako prebieha u všetkých cudzích ľudstiev, je prejavom absolútneho zmyslu sveta, alebo naopak výrazom historického nezmyslu...^{16/}

To, že sa byrokratická organizácia chystá zriadiť príbytok poddanstva budúcnosti, ktorému sa, ako felláhovia v staroegyptskom štáte, budeme raz musieť bezmožno podrobiť, ak nám je čiste technicky dobrá úradnícka správa rozhodujúcou hodnotou^{17/}, vedcom nevadí. Vedia, že dostanú šarašku. Hahe.

- 0) Paul Valéry: Pan Teste, Odeon Praha, 1971
- 1) Karl Marx: Malé ekonomické spisy, Pravda Bratislava, 1971
- 2) Herbert Marcuse: Psychoanalýza a politika, Svoboda Praha, 1969
- 3) The Concise Oxford Dictionary, Oxford 1969
- 4) Aronson, E., Mills, J.: The Effect of Initiation on Liking for a Group. Cit. v 9)
- 5) Erich Fromm: Escape from Freedom. Farrar and Rinehart, Inc. New York 1941
- 6) Herbert Marcuse: One-Dimensional Man. Beacon Press, Boston 1968
- 7) Theodor W. Adorno: Negative Dialektik. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1973
- 8) Ortega Y gasset: Úkol naší doby. Mladá fronta Praha, 69
- 9) Krech D., Crutchfield, R.S.: Človek v spoločnosti. Bratislava 1968
- 10) Max Weber: Wissenschaft als Beruf v: Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre, Tübingen 1922
- 11) Festinger, L., Carlsmith, J.M.: Cognitive Consequences of Forced Compliance. Cit. v 9/
- 12) Martin Heidegger: O pravdě a bytí. Vyšehrad Praha 1971

- 13) Herbert Marcuse: Industrializace a kapitalismus v díle Maxe Webera. V: 17)
- 14) James Martin, Adrian Norman: The Computerized society. Prentice Hall, Inc., N.Y. 1970
- 15) Pavel Říčan: Psychologie osobnosti. Orbis Praha 1973
- 16) Edmund Husserl: Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie. Academia Praha 1972
- 17) Antologie textů z díla Maxe Webera, SPN Praha 1969
- 18) Claude Lévi-Strauss: Myšlení přírodních národů. ČSS Praha 1971.

+++++ HRY PRO 14 MILIONŮ

Pozvat nebo unést velvyslance největších západních zemí na piknik. 1.máje postavit na bezpečném místě tribunu z březových kmenů. Vyzdobit les v okolí čsl. a americkými vlajkami. Seřadit se před tribunou (z nedostavení později vyvodit důsledky) podle pořadí důležitosti)prominenti, bývalí politici, zasloužilí, aktivní, pasivní, masa). Za zvuků posledního TOP TWENTY defilovat před velvyslanci, drženými na tribuně. Podezřelé osoby, nepatřící do lesa, zajistit a pustit až po uplynutí 56 hodin. Po defilé uspořádat před tribunou improvizovaný jam session s velvyslanci. Při všem dění zachovávat slavnostní náladu. Na otázku, kdy bude onen piknik, odpovědět změtí všech jazyků. Tribunu zapálit. Sledovat útěk velvyslanců lesem. Cestou stopující velvyslance svézt tak, aby ještě stihli zakončení oficiálního průvodu.

+++++

Devizový příslib směnit oficiálně zpět na koruny. Získaný obnos rozdělit na dvě části. Jednu ponechat stranou, s druhou vyjet do Polska. Směnit za zloté. S těmi vyjet do Maďarska. Tam je směnit za šilinky. Vyjet do Rakouska. Tam je směnit za koruny. S těmi se vrátit. Položit

obnos na stůl vedle první půlky. Spočítat a srovnat velikosti obou obnosů a sepsat studii o výhodnosti nesměnitelnosti naší měny.

+++++

AKO SOM PRVÝ RAZ DISIDOVAL

V septembri 1978 som hľadal priateľa, s ktorým som spolupracoval na úlohe M-4-22/716. Nebol vo svojej kancelárii a kolega, čo s ním sedel mi povedal:

"Je na čísle 61 B."

"Čo tam robí?" spýtal som sa.

"Čo by robil," povedal kolega, "disiduje."

Zaujalo ma to a šiel som do kancelárie 61 B. Mój priateľ tam bol zamknutý, ale keď som povedal svoje meno, otvoril. Potom znova zamkol a dal mi čítať prvé strany - ktoré už mal prečítané - Havlovej "Moci bezmocných".

Neskôr sme si uvarili kávu a celý zvyšok pracovnej doby sme strávili diskusiou o Havlovi. Potom sme šli domov. Bol to príjemný deň... Doteraz naň spomínam s rozochvením.

Dnes sa už neviem svoj pracovný deň bez disidovania vôbec predstaviť: najradšej tak činím medzi deviatou a jedenástou - neskôr som hladný a poobede sa mi už nechce vôbec nič.

V súčasnosti disidujeme na tému Poľsko, avšak nezanedbávame ani Národ (servilný, nanižhodný, vykorenený), Pacem in Terris ani ostatné aktuálne témy. Disidovanie patrí k dobrým spôsobom intelektuálov, ako ateizmus u šľachty vo Francúzsku pred revolúciou. Všeobecné nadávanie na komunistov sem však nerátam; to už je ľudový zvyk, ktorého nedodržiavanie je práve tak nemysliteľné, ako nepozdraviť, keď človek vojde do miestnosti.

S ľútosťou konštatujem, že medzi jednotlivými disi-

detskými krúžkami panujú často priam zásadné rozpory; nevieme sa napríklad dohodnúť na jednotnom čase, v ktorom by sme si spolu zadisidovali: kým náš krúžok sa celkom logicky schádza zásadne v pracovnom čase, pre mnohých našich priateľov je to nemožnosť, keďže práve vtedy plásajú busty partizánov a funkcionárov, píšú články proti buržoáznej ideológii, alebo vyučujú svojich žiakov základom marxisticko-leninskej filozofie.

Ľahko sa disidovalo v lete. keď sme sa všetci - bez ohľadu na spoločenské rozdiely - chodievali kúpať na Zlaté piesky. Pamätám sa na nezabudnuteľné odopoludnie - voda bola čistejšia než zvyčajne - a navyše zatkli Šimečku, čo nás priviedlo takmer do tranzu.

Spomeniem ešte jednu prírodu: Bol som raz večer na návšteve u priateľa zo susedného krúžku; jeho žena mi otvorila uplakaná:

"Zle je," zašepkala rýchle za mnou zabuchla dvere.

Bez slova som civil na priateľa.

"Idú po mne," apaticky mávol rukou.

O týždeň odcestoval na služobnú cestu do Anglicka.

- - -

Stáva sa mi - napríklad keď sa holím - že sa pozerám na svoju tvár v zrkadle. Keby som sa z nej neposmieval, musel by som sa jej báť. Vaše tváre vídam deň čo deň, priatelia moji.

september 1981

B. Bumby

+++++ HRY PRO 14 MILIONŮ

Koupit v autobazaru Tatra 613. Odjet s ní a s řidičem do samoobsluhy někde na vesnici. Zaparkovat na chodníku (pokud možno na záhonu květin). Nalézt nejdelší frontu, bezostyšně předběhnout. Dlouho si vybírat, poté přelézt pod pult a do skladu. Zabavit co nejvíce zboží bez potvrzení. Požádat vedoucího, aby za námi zboží nesl do auta. Nevysvětlit ani slovem, o co se jedná. Řidič musí vyprovokovat místní občany k neuvážlivému zásahu. VB nesmí nečinně přihlížet. Po zkontrolování zásahu proti místním občanům odjet. Z každé potraviny trochu umounout, zbytek vyhazovat za jízdy. Pokusit se zajistit členům VB v místě povýšení nebo rekreaci ROH.

+++++

VALIBUK BRATISLAVSKÉMU ČAPTOŠOVI

Odjakživa tak bývalo, že keď nám na Slovensku založili časopis, viedli sme s nimi - i sami - spor o jeho náplň. Často aj dlhšie, ako nám časopis vychodil. Nemá prečo nebyť tak aj teraz, keď sme si ho, poručeno bohu, založili sami. Navyše má prečo tak byť: v "Bratislavskom chodcovi", Kontakt 1/1981, ktorý nás chce nakriatnuť do diskusie o stave našej riše + duše, vystupuje komunizmus - aj keď len medzi riadkami (každými dvoma) - no nie ako hlavný formátor národného spôsobu života. (Tak sa stalo, že chodec považuje za slovenské národné špecifikum to, čo je svojou povahou nenacionálne).

Navrhujem:

prevrhnúť ho nejde - tak srať naň úplne. A vedieť, že keď ho začnú topiť vo Visle, treba sa zamyslieť nad životnými rozhodnutiami najkrajšieho (pozri bustu na Legionárskej ulici) štúrovského básnika Sama Chalupku: nar.1812, 1831 pomoc poľskému povstaniu, 1860 uverejnil "Valibuka" v Sokole, umrel 1883.

Zato vytesnenie neformálneho jazyka z oficiálneho živo-

ta, to je téma! Niežeby fatálna. Ako deti sme sa naučili meniť slovník pri vchode do domu a naša schopnosť sebavyjadrenia (emocionálneho, erotického, verbálneho...) tým nebola nejako podstatne zabrzdená. A okrem toho: zostali nám slová, ktorými možno tresnúť ako pástou (patrí k príjemným bratislavským legendám ako druhý najväčší slovenský bigbiták popravde povedal najslávnejšej slovenskej klavíristke v predsieni ministra kultúry: "milstivá pani, ste piča" až ju hodilo o zem). Napokon aj v anglických slovníkoch sú takéto slová iba odnedávna (s poznámkou "taboo!") a americké filmy tiež nie sú najmä preto lepšie, že tam nemusí mladý muž povedať svojej zádrapčivej frajerke "nedomrzaj", ale jej hovorí ako sa patrí "pojeb sa". Pomôcť prepátrať, vytriediť a "kodifikovať" hovorovú reč je pekná úloha pre jazykovedca, spisovateľa, prekladateľa (Kerouaca). Ale ja nie som jazykovedec...

Mal by som nesmiernu radosť, keby si národ prekrstil Prior na Husačinec, aj keď Štefánka sa volala po veľkokňažnej Stephanie von Habsburg a nie po Štefánikovi.

+++++ HRY PRO 14 MILIONU

V dobe porádání spartakiády secvičit se skupinou mladých návštěvníků místní restaurace skladbu, která by se dala provozovat vsedě za stolem, ale nepostrádala by základní prvky obtížnosti. Doporučené nářadí: půllitr, dva půllitry, pět papírových táček nebo jeden porcelánový, popelník s vejgly, cigáro, balicí tabál a papírky, topinky na induloně nebo litrovka Čikuli. Postup cvičení: pustit v hospodě televizi, vypnout zvuk. Pustit skladbu Pink flojd The Wall. V pokud možno nejdokonalejší souhře s hudbou vsedě opakovat s nářadím pohyby žen s kuželi. (Z cvičení je možno pořídít filmový šot a zaslat jej ČST - redakce tělovýchovy a brannosti).

+++++

+++++ HRY PRO 14 MILIONŮ

Přesvědčit vlasatce, o němž je důvodné podezření ze spolupráce, o tom, že proběhne rozsáhlá kontrolní akce, o které se doví jen zaručeně spolehliví členové undergroundu: daného dne sa v danou hodinu všichni spolehliví ostříhají dohola. Nutno zdůraznit, že ti, kteří zůstanou neostříhaní, automaticky strácejí důvěru. V určený den si umýt vlasy pokud možno nejdražším šampónem a vyrazit do ulic s parukami, ledabyly přehozenými na provázku přes rameno. Vlídne rozprávět s postiženými holohlavci o tom, že celá akce byla zrušena. Paruky prodávat za nezvyšné ceny.

+++++

Vstát tak brzy, aby nás nikdo nepředběhl při příchodu k volební místnosti. Každého později příchozího si vyfotografovat, s odůvodněním, že "na památku". Poté se vycházejících vyptávat na pocit, s nímž se jim volilo, na kvalitu výzdoby, na počasí, kam pojedou, atd. Ze všech fotografií složenou expozici vytvořit průměrnou tvář voliče. Rozmnožit v počtu obyvatel volebního okrsku na formát, vhodný pro občanské průkazy. Osobně roznést po bytech jako pozornost národního výboru všem voličům. Zvláštní pozornost (knihu, grafický list atp.) věnovat zejména mladým rodinám, které dosud nemají vlastní byt, a přesto volily.

+++++

Nechat si od přítele - kutila namontovat na telefon elektromagnetický snímač (hlasitý telefon). Zapojit jej na domácí hi-fi soustavu. Reproduktoři umístit do otevřených oken. Vybudit zesilovač na maximum a hovořit se všemi, kdo zavolají, na témata současné situace u nás i ve světě. Vyčkat příjezdu speciální jednotky správy spojů a nechat si odposlech na vlastní náklady odborně demontovat.

+++++

N A H R Á Z I V Ě Č N O S T I

Matěj Krčma

Při hodnocení Boudníkova díla nabízí se možnost srovnání s dílem Mikuláše Medka, důvodů je hned několik, ale ten nejdůležitější spočívá v přátelském vztahu malířů, vzniklém někdy v roce 1949, v čase pro moderní umění absolutně nepříznivém. Dílo si oba - Medek i Boudník - doslova vyvzdorovali proti oné době, což je pojem velmi anonymní proti konkrétním a známým byrokratům umění, kterých bylo dosti. Poměr nepoctivých a poctivých je, zdá se, konstantní, nebo málo proměnlivou veličinou, počítaje v to hlupáky a blbce, což je další samozřejmost.

Těch podobností spojených s vnějším osudem díla je dosti, dílo samotné a každého zvlášť ukazuje jen drobné ozvuky, echa: především společnou lásku ke strukturám obrazové plochy a lásku v objevování reality ve skvrnách... To vše jistě posiloval u obou Karel Teige a tedy i konfrontaci se surrealistickým hnutím, k němuž oba měli své výhrady.

V díle obou je jakési uhrnutí realitou, odtud vyšli na cestu, která se rozdvojila a nikdy již nespojila ve společenství výtvarného směru nebo jen umělecké skupiny.

Je další pravdou, že společného měli ti dva vlastně jen málo. Zatímco to uhrnutí realitou rozvíjel Mikuláš Medek v komické, groteskní vize (vždy však s výrazným filosofickým, nebo "jen" literárním podtextem, jak svědčí i názvy jeho děl). Boudníkovi uhrnula a fascinovala v ě c n o s t, záblesky magické krásy obyčejných materiálů, nečekaná a nevypočitatelná краса hmoty, kterou nechal promluvit svým dílem vlastně v goetheovském zvolání: "postůj, chvíle, jsi krásná!"

Medek parafrázoval objevy dada a surrealismu, nastavoval zrcadlo nestvůrné realitě a ukazoval kreatury jako krea-

tury, byl kritikem doby s kterou se nikdy nemohl stotožnit. S pocitem hořkosti se posmíval.

Boudník naproti tomu je zaujat jasností věcí. Jako umělec ptá se vědců: odkud se bere ta přízračná krása obyčejných kousků hmoty? a svým dílem postihuje zákony krásy hmoty, aniž by se ptal, zda dráhy, po nichž se pohybuje jsou správné a spravedlivé.

Kdyby se Boudník dokázal vyjadřovat literárně tak zřejmě jako výtvarně, byl by fenomenologem a básníkem v jedné osobě. Dokázal pozorovat svět kolem sebe s přesností a zaujatostí vědce a uměl výtvarně vyslovit krásu viděného jako každý pravý básník. Byl to duch v něčem podobný francouzskému filosofu Gastonu Bachelardovi. Chtěl navíc svět i měnit, nejen poznávat. Věřil v absolutní až magickou moc uměleckého gesta.

Mikuláš Medek byl synem spisovatele Rudolfa Medka a vnukem Antonína Slavíčka. V domě rodičů se scházela vybraná společnost, aristokraté rodem či duchem, za dílem Mikuláše Medka je i vliv dědičnosti a prostředí a to jsou vlivy nepominutelné. A v Malířově díle všechna kultura a kultivovanost domova a hlavně domova dětství našla v kritickém vyjádření.

Nic takového neměl k dispozici Vladimír Boudník. Měl dětství chudých, takové, na které se nevzpomíná a jestliže se něco výrazně uložilo do malířovy psychiky, bylo to právě válečné pracovní nasazení v rajchu a hrůzný kolorit nočních náletů. Světla výbuchů, ohňů, umírání a utrpení.

A bylo-li cosi podobného^V osudu Vladimíra Boudníka a Mikuláše Medka, je to i absolutní postoj k tvorbě, která vzniká "na život i na smrt", v naprostém vydání se a v sebeničícím procesu. Bylo to u obou pokušení smrti a zahlédnutí sebe sama ve Věčnosti, která přece nedává zapomenout umění a ani jménům tvůrců. A tak Medek pil až ke své smrti a Vladimír Boudník se zabíjí, ale ani to, ani ono není ten konec, který korunuje dílo... Patří však

jistě k tajemstvím osudu a spravedlnosti, která je jiným jménem pro nevědomost i pro naprosté nevědomí...

Alfou a omegou českého - a myslím nejen českého - umělce byla, je a bude hospoda. Celá kniha dala by se napsat o hospodách a pijácích umělcích - o kavárně Union již napsána byla. Nesmělo by se zapomenout na Mistra Arbese, na Ladislava Klímu ("Vše lepší se bez výjimky ožírá") a jeho hospodu v Cholupicích, na Karla Tomana, na Jakuba Demla v Tasově u Prokšů i na Jaroslava Haška, a nebylo by to naprosto znevažující psaní áči oslava alkoholismu ...

Pro dílo Vladimíra Boudníka, Zbyňka Fišera a Bohumila Hrabala měly hospody, pražské hospody, jistě význam, který lze přirovnat významu rubínů pro osy hodinek, zkrátka pro správný chod jejich umění.

To místo, kde se scházejí osmdesátiletí pamětníci i šestnáctileté krásovice, místo naprosto lidové, veřejné - "demokratické", místo, kde se provádí světová politika, kde se pracuje, i zasvěceně mluví o souložení. Místo, kde se pije, jí a zpívá, kde se chodí močit a kde se chodí na velkou stranu, místo s výsedním postavením záchodu, umělecky neopakovatelné, místo, kde neomylně funguje automatismus zázračných setkání a shledání, místo pravé tvorby i inspirativní, na jehož významu se lehce shodne socialistický realista i zastánce l'art pour l'art.

Může být na jiném místě větší koncentrace "lidského, příliš lidského?"

A tak pro Vladimíra Boudníka mají pražské hospody význam nedocenitelný, ta u Jíšů, Na Sklenářce, U růžového keře, Čechie a mnohé další. A dílo Vladimíra Boudníka, to je i hold těm hospodám a staré Praze vůbec. Ale ne té panoramatické, do zblbnutí omalovávané, ale té postavené ze zdí, které "pamatují", ze skvrn, které ožívají, z plakátových míst, která jdou protrhat proti času, tak jako na obrázcích a nápisech na záchodech i na gotických

zdech a jde potom zatrnout nad časem a lidmi nenávratně ztracenými a pocítit úzkost a údiv nad mocností života. A takovou úzkost a údiv zanechal navždy i Vladimír Boudník v grafických gestech, jedinečných krátkým spojením Věčnosti a roku 1960.

(koniec)

+++++ HRY PRO 14 MILIONŮ

Najmout v hotelu Internacionál apartmá. Ztrávit v ložnici noc s mulátkou nebo černoškou nad výtiskem posledního vydání Příručky agitátora. Ráno posnídat v posteli suchý rohlík a sedmistupňové pivo. Přečíst úvodníky všech cizojazyčných novin, které má hotel k dispozici. Zaplatit zlatem anebo valutou. Projít vrátnicí pro služební osoby. Před hotelem oslovit prvního metěře, taxikáře atd. (pracujícího člověka) a nabídnout mu spolupráci. Opakovat tak dlouho, až z hotelu nevyjde někdo, kdo nám samým nabídne spolupráci. Přijmout ji za předpokladu, že se navrhuující strana zaváže propustit politické vězně na celém světě.

+++++

Podat si žádost o vystěhování. Po vyřízení systematicky rozprodat cenné věci, byt, auto, chatu atd. Nasednout do vlaku s taškou nabitou nelegálně získanými valutami. Bavít se zcela nepokrytě o úmyslu vystěhovat se, ukazovat všem valuty, navštěvovat i sousední kupé, hostit celý vagon, na ukázkou několik bankovek roztrhat (znehodnocení západní měny není trestné). Na poslední stanici před nástupem pohraniční strážže vystoupit s tím, že doma je doma, a Šírava širá. Se stejným vysvětlením požádat zpět o občanský průkaz. Začít se vším znova.

+++++

O K L A M A N Ý M Á G

Jorge Luis Borges

Bol raz v Santiagu kanonik, ktorý sa túžil naučiť vznešenému umeniu mágie. Počul od ľudí, že nik nerozumie tejto veci lepšie ako Don Illán z Toleda, a vybral sa do Toleda, aby ho vyhľadal.

Hneď ako prišiel, zamieril svoje kroky k domu Dona Illána a našiel ho v neďalekom prístavku, zahĺbeného do knihy. Kanonikovi sa dostalo vlúdneho prijatia a ubezpečenia, že hneď po obede môže predniesť vec, čo ho sem priviedla. Po studenom jedle vyrozprával kanonik príčinu svojho príchodu a prosil o možnosť naučiť sa vede magickej. Don Illán mu povedal, že si hneď myslel, že má pred sebou kanonika, muža v dobrom postavení, so zaistenou budúcnosťou a veľmi sa obáva, aby neňho priskoro nezabudol. Kanonik ho ubezpečil, že mu túto láskavosť nikdy nezabudne a prisľúbil, že vždy bude k službám. Keď takto vec vybavili, Don Illán vysvetlil, že magickým umeniam sa možno naučiť práve na istom vzdialenom mieste, vzal ho za ruku a zaviedol do vedľajšej komnaty, kde ležal na zemi ohromný železný kruh. Ešte predtým povedal služke, aby pripravila na večeru bažantov, avšak nečala ich zatiaľ piecť, iba napichla na ražň a vyčkala na ďalšie príkazy. Spoločnými silami zdvihli železný kruh a zostupovali po zachovalých kamenných schodoch dolu, až mal kanonik dojem, že zostúpili do hĺbky, kde leží posteľ Tajo. Na úpätí schodov bola cela, v nej knižnica a potom akýsi druh kabinetu s magickým náradím. Prezerali si práve knihy, keď vošli dvaja muži, ktorí priniesli kanonikovi list od biskupa, jeho strýka, v ktorom mu dával na vedomie, že je ťažko chorý a keď ho chce zastihnúť ešte pri živote, nemá otáľať.

Kanonikovi prišla táto zvesť veľmi nevhod, pretože

lutoval svojho strýka, ale i preto, že musel prerušiť svoje štúdium. Rozhodol sa napísať biskupovi list, v ktorom sa ospravedlnil a poslal mu ho po oboch mužoch. Prešli tri dni, tu znovu prišli nejakí muži v smútočných šatách a s ďalším listom pre kanonika, v ktorom sa dočítal, že práve prebieha voľba biskupovko následníka a všetci dúfajú, že bude zvolený on. Zároveň povedali, že sa nemá obťažovať a ostať tam kde je, pretože bude oveľa lepšie vyzerat', keď ho zvolia za jeho neprítomnosti.

Prešlo desať dní, tu prišli dvaja slávnostne vyobliekaní miništranti, ktorí sa mu hodili k nohám, pobožkali mu ruky a vzdali pocty, patriace biskupovi. Keď to Don Illán videl, pristúpil radostne k novému prelátovi a povedal, že čakuje Pánovi za tieto dobré zvesti. Potom ho poprosil o uvoľnené miesto pre jedného zo svojich synov. Biskup mu vyhovel a odprel miesto kanoniha svojmu vlastnému bratovi, nakoľko bol odhodlaný preukázať Don Illánovi službu, čo od neho žiadal. Všetci traja cestovali do Santiaga, kde boli s poctami prijatí. Uplynulo šesť mesiacov, keď sa tu objavili vyslanci od pápeža, ktorí mu ponúkli arcibiskupské kreslo v Tolože a menovanie nástupcu vložili do jeho rúk. Keď sa to Don Illán dozvedel, pripomenul mu jeho sľub a žiadal tento čestný titul pre svojho syna. Arcibiskup mu vyhovel a uprel biskupstvo svojej rodine, otcovmu bratovi, odhodlaný preukázať Don Illánovi službu.

V trojici cestovali do Tolosy, kde ich s poctami prijali. Prešli dva roky, tu sa objavil u arcibiskupa pápežský legát, ktorý mu ponúkol kardinálsky klobúk a menovanie nástupcu vložil do jeho rúk. Keď sa to Don Illán dozvedel, pripomenul mu daný sľub a žiadal tento čestný titul pre svojho syna. Kardinál mu vyhovel, hoci musel odoprieť arcibiskupské kreslo svojmu ujcovi, bratovi vlastnej matky, avšak bol odhodlaný preukázať sľúbenú službu. V trojici cestovali do Ríma, kde boli prijatí so ctou, na ich počesť sa slúžili omše a poriadali procesie. O štyri roky umrel pápež a náš kardinál bol zvolený

na jeho stolec. Keď sa to Don Illán dozvedel, pobozkal Svätému Otcovi nohy a pripomenúc mu jeho niekdajší sľub, žiadal kardinálsky klobúk pre svojho syna. Pápež mu pohrozil väzením, keď mu povedal, že azda nie, že nie je viac než čarodejník, ktorý vyučuje v Tolede magickým praktikám. Zúbožený Don Illán povedal, že sa vráti do Španielska a prosil ho o trochu jedla na cestu. Pápež odprel. Vtedy Don Illán (ktorého tvár akoby zázrakoým zrazu omladla) povedal: "Tak potom budem musieť zjesť bažantov, čo som si objednal na večeru." Objavila sa slúžka a Don Illán jej povedal, aby dala vtákov piecť. Pri týchto slovách sa našiel pápež v podzemnej cele v Tolede, a nebol ničím viac než kanonikom, natoľko zahnaným za svoju nevďačnosť, že ani nenašiel slová, aby sa ospravedlnil. Don Illán povedal, že táto skúška stačí, odprel mu podiel na bažantoch a vyprevčil ho až na ulicu, kde mu zaželel šťastnú cestu a veľmi zdvorilo sa odobral.

(Z "Libro de Patronio" infanta Dona Chuana Menuela, ktorý čerpal z arabskej knihy "Štyridsať rán a štyridsať nocí".)

prel. B. Bumby

R A D O S T N Á K O S M O L O G I E

Allan W a t s

Jak poslouchám, mohu slyšet v tom jediném hlase simultánní přítomnost všech úrovní lidské historie, stejně tak jako všechna stadia života, která leží před člověkem. Každý krok ve hře se tává jasným jako soustředné kruhy na uříznutém kmeni. Je to stoupající hierarchie manévřů, úskoků korunujících úskoky, všechny symbolizované ve vrstvách zjemnělosti, pod nimiž stále zní prapůvodní vytí. Někdy se vytí, které je voláním dospělého zvířete po partnerovi mění v bezmocný pláč dítěte a já pociťuji veškerou lidskou hudbu - její pompéznost a okolky, její veselí, posvátnou bázeň, její sebejistou důstojnost - právě tolik komplikací a zastírání jako u nemluvněte přivolávajícího křikem matku. A když se mi chce lítostivě plakat, vím, že lituji sám sebe. Já jako dospělý jsem tam také sám v temnotě, právě tak jako ono prvotní vytí je stále přítomno v jemných modulacích zpěvu.

Ubohé dítě! A přesto - ty malý sobecký spratku! Jak se pokouším nalézt činitele za tímto divadlem, motivujícím sílu v jádru věci, zdá se mi, že zřím jen bezmeznou podvojnost - ambivalentnost. Za maskou lásky nacházím své vrozené sobectví. V jaké tísní se ocitám, když se mne někdo zeptá: "Opravdu mne miluješ?" Nemohu říci ano, ani bych neřekl ne, protože jediná skutečně uspokojivá odpověď je "ano, miluji tě tak, že bych tě láskou snědl. Miluji tě z nejčistšího sobectví". Nikdo nechce být milován ze smyslu pro povinnost.

A tak budu zcela upřímný: "Ano, jsem čistou sobeckou touhou a miluji tě, protože se s tebou cítím báječně - aspoň pro tuto chvíli". Ale potom se začnu divit, zda v této

upřímnosti není kousek vychytralosti. Je to vůbec mé plus, že jsem upřímný, že s ní hraji otevřenou hru, nepředstírám jí nic jako družící muži, kteří ji ujišťují, že ji milují kvůli ní samé? Vidím, že ve snaze být upřímným je vždy něco neupřímného, je to jako kdybych otevřeně řekl: "Výrok, který nyní pronesu, je lež." V každém pokusu definovat sám sebe, být zcela upřímný, je něco falešného. Potíž je v tom, že nemohu vidět své záda, tím méně vnitřek své hlavy. Vědomí tryská z centra, které nemohu vidět - a to je kořen věci.

Zdá se, že život sestává z nepatrného červíčka či prsní bradavky citlivosti. Nazývám to maličkým drobečkem (Eonie - Heenie), kroutící se maličký uzlíček, který se pokouší milovat sám sebe a nikdy toho úplně nemůže dosáhnout. Celá fantastická komplexnost rostlinného a zvířecího života, stejně jako lidská civilizace, je pouze propracování zmaličkého drobečku, který se pokouší dělat maličký drobeček. Jsem zamilován sám do sebe, ale nemohu se najít, aniž bych se neskryl. Když se snažím chytit vlastní ocas, uniká mi. Což se amoeba nerozdělí vedví ve snaze vyřešit toto dilema?

Pokouším se jít hlouběji, nořím myšlenky a pocitování dolů, stále více dolů až k jejich konečnému prapočátku. Co vůbec míním tím - milováním sebe sama? V jakém tvaru znám sám sebe? Zdá se, že vždy ve tvaru něčeho jiného, něčeho cizího. Krajina, kterou pozoruji je také zrcadlením či stavem mne samého - je stavem neuronů v mé hlavě. Cítím v ruce skálu v podobě svých prstů. A nic mi není cizejšího než mé tělo - pocit tepu, oko zřené skrz zvětšovací sklo v zrcadle, šok uvědomění, že jsem, je něco ve vnějším světě. V prazákkladu prostě nelze oddělit já od sotatního, sebelásku od lásky k bližnímu. Veškeré poznání sebe sama je poznání ostatního a poznání ostatního je poznání sebe sama. Začínám vidět, že já a ne-já, známé a neznámé, vnitřní a vnější, vyřčené a nevyřčené v

sobě zahrnují svůj protiklad. Jedno je hleděj a druhé schovej a čím víc si uvědomuji, že jedno zahrnuje i druhé, tím víc se cítím být s obojím sjednocen. Stávám se podivuhodně intimním a láskyplným ke všemu, co se mi dosud zdálo cizím. V rysech všeho cizího, vyhrůžného, hrozivého, nesrozumitelného a vzdáleného začínám rozpoznávat sebe sama. Avšak toto mé "Já samo o sobě", na které si vzpomínám z pradávna, není vůbec mé empirické já z včerejška, není mou drahocennou osobností.

Toto "Já samo o sobě", které začínám poznávat, na nějž jsem zapomněl, ale které ve skutečnosti znám lépe než cokoli jiného, sahá daleko zpět za moje dětství, za čas, kdy mne dospělí zmátli a snežili se mi namluvit, že jsem někdo jiný; protože byli větší a silnější, mohli mne zastrašit svými pomyslnými strachy, zmást mne a překonat v komplikované hře, již jsem se dosud nenaučil. (Sedismus učitele, který hru vysvětluje a přitom v ní musí prokázat svou převahu.) Dávno před tím vším, dříve než jsem se stal embryem v lůnu své matky, se matně rýsuje ten vždy známý cizinec, celé mé ne-já, které poznávám s radostí nesrovnatelně intenzivnější než je setkání milenců oddělených věky, aby se stalo mým původním já. Ten starý dobrý rošťák, který mne zapletl do celé této hry.

V stejném čase každý a vše kolem mne vyzařuje pocit, že tu bylo odpradávná, potom zapomenuto a pak znovu připamatováno. Sedíme v zahradě, která je vůkol obklopena divokými horami, v zahradě plné fuksií a křibříků, v údolí, které se svažuje k nejzápadnějšímu výběžku do Tichého oceánu, kam se při bouřích uchylují rackové. Kdysi uprostřed 20. století, za letního odpoledne sedíme na terase u stolu, jíme domácí rezný chléb a popíjíme bílé víno. A přesto se mi zdá, že jsme tu byli odjakživa, protože lidé, kteří jsou se mnou, už nejsou nudné a trýzněné osobnosti se jmény, adresami, číslem sociálního zabezpe-

čení, specificky datování smrtelníci, za něž se všichni vydáváme. Zdají se spíše být svými nesmrtelnými archetypy, aniž by však stratili svou lidskost. Je to jen tím, že jejich rozličné povahy se zdají obsahovat, tak jako knězův hlas, veškerou historii; jsou zároveň jedineční a věční, muži a ženy, ale též bohové a bohyně. Protože nyní, když máme čas se podívat jeden na druhého, se stáváme bezčasovými. Lidská podoba se stává nesmírně vzácnou; k symbolizování toho oči se mění v inteligentní drehokamy, vlasy v rozčesané zlato a maso v průsvitnou slonovinu. Mezi těmi, kteří společně vstupují do tohoto světa je také láska, která má však zřetelně eucharistický charakter, láskyplné přijímání povahy od jejích výšin až po hlubiny.

Ela, která vysadila zhradu, je dobrotivá Kirké - čarodějka, dcera měsíce, znalá koček a hadů a rostlin, léčitelka - s nejmladší starou tváří, kterou jsem j kdy spatřil, a s nádhernou vrásčitou tváří, stříbrně černými vlasy vlnícími se jako plameny. Robert se podobá Panovi, ale Panovi býk místo Panovi kozlů, s kudrnatými krátkými vlasy, vytvářejícími tupé růžky, muž s potícním se svalstvem a tělem, které je vtělením bouřlivého veselí. Beryl, jeho žena, je víla, která vystoupila přímo z hájů, divoženka s vlajícími vlasy a tenčícím tělem, které se zdá být nahé, i když je oblečena. To ona pekla chléb, který jíme a který chutná jako prepuvodní Chléb; chléb, který pekla moje matka byl jen zpeckanou nepodobeninou. A pak je tu Marie, milovaná jako vždy v zaprášeném světě; v tomto světě je však vtělením světla a zlata, dcera slunce, s očima jako červánky západu slunce - bytost všech věků, dítě, coura, panna, vdaná paní, bába a mrtvola, vzbuzující lásku všech věků.

Hledám slova, jimiž bych vyjádřil duchovní esenci, mytickou kvalitu těchto lidí. Avšak současně jsou mi tak důvěrně blízcí, jako bych je znal po staletí, či spíše v

nich poznávám ztracené přátele, které jsem znal od počátku času, v zemi stvořené před všemi světy. To je ovšem vázáno na poznání mé prapůvodní totožnosti, daleko starší než ten slepý maličký svíjející se drobeček, tak jako kdyby nejvyšší forma vědomí mohla být přítomna na počátku všech věcí. Všichni se na sebe významně díváme, protože cítíme, že jsme se znali v dávné minulosti - mlčenlivé, úděsné, takřka nevyslovitelné; uvědomění si, že v dávném centru času, kolmého na běžný čas (v bezčasovosti) jsme a vždy jsme byli jedno. Jsme uznali za onen báječně utajený úklad, mistrovský klam (mája), jehož působením se zdáme různí.

Šok poznání. Ve tvaru všeho nejvíce jiného; cizího, vzdáleného - stále se vzdalujících galaxií, záhada smrti, hrůzy nemoci a šílenství, odcizení, svět husí kůže mořských příšer a pavouků, nechutný labyrint mých vnitřností - všemi těmito formacemi jsem se proplazil a zařval; "Fuj!". Jsem k smrti poděšen a v tomto stavu bezradnosti si nemohu vzpomenout, co se právě stalo. Běžně jsem se ztratil v bludišti. Nevím, jak jsem se tam dostal. Ztratil jsem nit a zapomněl na vnitřně propojený systém průchoď, jimiž se bere hra na schovávanou. (Byla to cesta, jíž jsem se ubíral, zatímco okruhy v mém mozku se rozrůstaly?) Ale nyní se princip bludiště vyjasňuje. Je to důmyslné zařízení něčeho, co se odvrací samo od sebe tak, aby se zdálo být něčím jiným; zákrutů bylo tolik a byly tak závratně složité, že jsem zcela zmaten. Princip je ten, že veškeré duality a protiklady nejsou oddelené, ale póly; nesetkávají a nestřetávají se zdaleka, avšak odlupují se ze společného centra. Běžné myšlení skrývá dvojpolárnost a relativitu, protože používá termíny, konečné stanice či konce, póly a zanedbává to, co leží mezi nimi. Rozdíl mezi přední a zadní stranou, bytím a nebytím skrývá jejich jednotu a vzájemnou souvislost.

Vědomí, smyslové vnímání je vždy pocit kontrastů. Je to specializace v rozdílech, zřetelích a nic není definovatelného, klasifikovatelného či postřehnutelného kromě kontrastu s něčím jiným. Avšak člověk není živ jen samotným vědomím, protože přímočarý proces pozornosti krok za krokem, kontrast za kontrastem je zcela nedostatečný k organizování čehokoliv tak komplexního jako je živoucí tělo. Samo tělo má "vševědoucnost", která je nevědomá, protože se zabývá vztahy místo kontrasty, harmoniemi spíše než nesouzvuky. "Myslí" či organizuje tak spontánně jako rostlina roste, ne jako když botanik popisuje její růst.

Šiva má deště paží proto, že představuje tanec života, všemohoucí schopnost udělat nespočetně mnoho věcí zároveň.

L O L I T A

Vladimir N a b o k o v

1

Lolita, svetlo v mojom živote, oheň v mojich slabiciach. Môj hriech, moja duša. Lo - li - ta: konček jazyka kráča tromi krokmi dolu poďnebí, aby ťukol pri treťom do zubov. Lo.Li.Ta.

Bola Lo, holé Lo, ráno, ani nie jeden a pol metra v jednej ponožke. Bola Lola v nohaviciach. Bola Dolly v škole. Bola Dolores v dotazníku. Ale v mojom náručí to bola vždy Lolita.

Mala predchodkyňu? Mala, veru mala. Vlastne by Lolity vôbec nebolo, keby som jedno leto nebol miloval svoje prvopočiatkové dievčatko. V prímorskom kniežatstve. Kedy? Asi toľko rokov po narodení Lolity, koľko som mal sám v ono leto. Vždy sa môžete spoľahnúť na to, že vrah bude mať zdobný sloh.

Ctená porota, najprv predvediem tú, ktorú mi archanjeli, dezinformovaní, prostí, okrídlení archanjeli závideli. Pozrite na tú zmať trňov.

2

Narodil som sa roku 1920 v Paríži. Môj otec bol človek jemný, bezstarostný, zmes rasových génov: švajčiarsky občan francúzskeho pôvodu s kvapkou Dunaja vo svojich žilách. O chvíľu dám kolovať niekoľko pôvabných ligotavých pohľadníc. Na Riviére mu patrilo prepychový hotel. Jeho otec kedysi predával víno, starí otcovia šperky, resp. hodváb. Tridsaťročný sa oženil s an-

glickým dievčaťom, dcérou alpinistu Jeroma Dunna a vnučkou dvoch farárov z Dorsetu, odborníkov v obskúrnych disciplínach - palaeopedológii, resp. aeolských harfách. Moja veľmi fotogenická matka zomrela v dôsledku podivnej nehody (piknik, blesk) keď som mal 3 roky a okrem pocitu tepla v najtemnejšej minulosti z nej nič nezostalo v hĺbinách a zákutiach mojej pamäti, ze ktorými - ak ešte znesiete môj štýl (píšem pod dozorom) - slnko môjho detstva zapadlo: iste všetci poznáte tie vonné zvyšky dňa, vznášajúce sa spolu s muškami nad kvitnúcimi kríkmi, do ktorých vstúpi človek túľajúci sa v letnom súmraku na úpätí vrchu, zamiatové teplo, zlaté mušky.

Staršia sestra mojej matky, Sibyla, s ktorou sa oženil a ktorú potom opustil otcov bratranec, bola v našej užšej rodine akousi neplatenou vychovávateľkou a gezdinou. Ktosi mi neskôr povedal, že bola zamilovaná do môjho otca a že on v istý daždivý deň ľahkomyseľne zneužil jej cit a zabudol na to, len čo sa počasie vyjasnilo. Mal som ju veľmi rád, napriek prísnosti - osudovej prísnosti - niektorých jej zásad. Azda chcela, aby bol zo mňa časom cnostnejší vdovec než z môjho otca. Teta Sybila mala ružovkasté viečka, azúrové oči a voskovú pleť. Písala básne. Bola poeticky poverčivá. Hovorievala, že vie, že zomrie skoro po mojích 16-tych narodeninách a skutočne zomrela. Jej manžel, obchodník s voňavkami trávil väčšinu času v Amerike, kde nakoniec založil vlastnú spoločnosť a získal aké-také imanie.

Vyrastal som ako šťastné zdravé dieťa v jasnom svetle obrázkových kníh, čistého piesku, pomarančovníkov, priateľských psov, výhľadov na more a usmievavých tvárí. Okolo mňa sa krútil nádherný hotel Mirana ako akýsi súkromný vyumývaný vesmír uprostred toho modrého

väčšieho veku. Od kuchtika so zásterou až po potentáta vo flanelovom obleku ma mal každý rád a každý ma hýčkal. Staršie Američanky, opierajúce sa o svoje palice sa ku mne naklávali ako veže v Pise. Skrachované ruské kňažné, ktoré nemali čím zaplatiť hotel mi kupovali drahé cukríky. On, mon cher petit papa ma brával člnkovať a bicyklovať, naučil ma potápať sa, kúpil mi vodné lyže, čítal mi "Don Quijota" a "Bedárov" a ja som ho zbožňoval, vážil som si ho a bol som rád, kedykoľvek som si vypočul komentár služobníctva o jeho rôznych milenkách, krásnych a milých bytostiach, ktoré sa mali okolo mňa a hrkútali a ronili vzácné slzy nado mnou, veselou polosiroťou.

Navštevoval som anglickú školu vzdialenú niekoľko míľ, hrával som tam rackets a fives, dostával som výborné známky a priateľsky som vychádzal so spolužiakmi aj učiteľmi. Jediné výrazne sexuálne udalosti, na ktoré sa pamätám pred mojimi 13-tymi narodeninami (t.j. predtým, čo som po prvý raz uvidel svoju malú Anabelu) boli: vážny, slušný a čisto teoretický rozhovor o prekvapeniach puberty v ružovej záhrade školy s americkým chlapcom, synom vtedy slávnej filmovej herečky, ktorú zriedkavo videl v trojrozmernom svet; a isté zaujímavé reakcie môjho organizmu na fotografie s perleťovými tieňmi a nekonečne jemnými poodchýleniami v prepychovej Pichonovej knihe: "La Beauté Humaine", ktorú som potiahol spod hrby časopisov v hotelovej knižnici. Neskôr mi otec ~~povedal~~ svojím rozkošným vlúdnyim spôsobom poskytol všetky informácie o sexe, o ktorých si myslel, že ich potrebujem; bolo to tesne predtým, než ma v jeseni 1923 poslal do lýcea v Lyone (kde som potom strávil 3 zimy); ale, žiaľ v ono leto cestoval s pani R. a jej dcérou po Taliansku a ja som ^{sa} nemal komu požalovať, s kým sa poradiť.

Anabella pochádzala podobne ako autor z miešanej rodiny, v jej prípade poloanglickej a poloholandskej. Na jej črty si spomínam dnes oveľa menej zreteľne ako pred pár rokmi, než som spoznal Lolitu. Sú dva druhy vizuálnej pamäti: jeden, keď s otvorenými očami umne poskladáte obraz v laboratóriu svojej mysle (vtedy vidím Anabellu popísateľnú vo všeobecných pojmoch ako "medová plet", "útle ramená", "hnedé krátke vlasy", "dlhé mihalnice", "veľké veselé ústa"); a druhý, keď sa vám okamžite vybaví za zavretými očami na tmavej vnútornej strane viečok predmet spomienok, presná optická replika milovanej tváre, malý duch v prirodzených farbách (takto vidím Lolitu).

Dovoľte mi preto, aby som sa pri opise Anabelly pedantsky obmedzil na konštatovanie, že bola roztomilé dieťa, o niekoľko mesiacov mladšie ako ja. Jej rodičia boli dávni priatelia mojej tety a rovnako nudní ako ona. Prenajali si vilu neďaleko hotela Mirana. Flešatý, hnedý Mr. Leigh a tučná a napudrovaná Mrs. Leigh (rodená Vanessa van Ness). Ako sa mi hnusili! Spočiatku sme, Anabella a ja hovorili o bezvýznamných veciach. Ona pritom naberala jemný piesok, presýpala si ho medzi prstami. Naše mozgy boli vycibrené tak ako bývali mozgy inteligentných dospievajúcich Európanov tých čias a postavenia a pochybujem, či sa v našom záujme o existenciu iných obývaných svetov, tenisové súťaže, nekonečno, solipsizmus atď. dal nájsť prejav nejakej individuality. Jemnosť a krehkosť zvieracích mláďat sa nás oboch až bolestivo dotýkala. Ona chcela byť ošetrovateľkou v ktorejosi hladujúcej ázijskej krajine; ja som sa chcel stať slávnym špiónom.

Z ničoho nič sme sa šialene, neohrabane, nehanebne, mučivo do seba zamilovali; beznádejne, mal by som dodať,

lebo zúrivú vzájomnú posadnutosť by sme boli mohli utíšiť iba pohltením (a asimiláciou) každej čiastočky duše a tela toho druhého; my sme však neboli v stave ani sa páriť, k čomu by predmestské deti iste ľahko našli príležitosť. Po divokom pokuse stretnúť sa v noci v jej záhrade (neskôr o tom podrobnejšie), bolo naše jediné súkromie na preľudnenej pláži, kde sme síce boli na očiach, ale nebolo nás počuť. Tam, na jemnom piesku, niekoľko metrov od dospelých sme vylihovali celé predpoludnie v strnulom krči túžby a využívali každý požehnaný okamih v čase a priestore, v ktorom sme sa mohli dotknúť: jej ruka, poloskrytá v piesku sa plazila ku mne, jej tenké prsty sa námesačne blížili bližšie a bližšie; potom sa jej trblietavé koleno vydalo na dlhú opatrnú cestu; niekedy nám piesočná pevnosť postavená menšími deťmi poskytla postačujúci úkryt, za ktorý sme mohli sláznuť jeden druhému po slaných perách. Tieto nedostatočné dotyky priviedli naše zdravé neskúsené telá do takého vzrušenia, že ani v chladnej modrej vode, v ktorej sme sa stále držali jeden druhého sme necítili úľavu.

Medzi pokladmi, ktoré som počas svojich potuliek v dospelom veku stratil, bola momentka, ktorú urobila moja teta na terase kaviarne; bola na nej Anabella, jej rodičia a rozšafný starší chromý pán Dr. Cooper, ktorý vtedy dvoril mojej tete. Anabella na nej nebola dobrá, lebo sa práve skláňala nad svoju chocolat glacé a bolo vidieť iba jej holé ramená a pútec (aspoň tak sa na fotografiu pamätám) v slnečnom opare, v ktorom sa rozplývali jej pôvab; no ja, sediac trochu ďalej od ostatných som až dramaticky viditeľný: zamračený a chlapec s hustým obočím v tmavej športovej košeli a dobre sediacich bielych šortkách so skríženými náhami, z profilu, hľadiac bokom. Túto fotografiu urobila teta v posledný deň nášho osudného leta, iba niekoľko minút predtým, čo sme urobili náš druhý a posledný pokus vzo-

prieť sa osudu. Pod celkom priehľadnou zámienkou (bola to naša posledná príležitosť a na ničom už nezáležalo) sme ušli z kaviarne k moru, našli sme opustenú pláž a tam vo fialovom tieni červených skál, ktoré tvorili akúsi jaskyňu, sme sa k sebe krátko a dychtivo túlili, jediným svedkom boli čiesi zabudnuté slnečné okuliare. Kľačal som a bol by som sa práve zmocnil svojej milej, keď dvaja bradatí starci vyšli z vody a oplzlo nás začali povzbudzovať. O 4 mesiace neskôr dostala Anabella na Korfu týfus a zomrela.

4

Znovu a znovu preberám tieto nešťastné spomienky a pýtam sa, či trhlina v mojom živote vznikla v ono dávne trblietavé leto; alebo bola vášnivá túžba po tomto dieťati iba prvým príznakom mojej vrodenej zvrátenosti? Keď sa pokúšam analyzovať svoje túžby, motívy, činy atď., poddávam sa akejsi retrospektívnej imaginácii, ktorá je pre myseľ zdrojom nekonečných alternatív a spôsobuje, že sa v mojej bláznivo zložitej minulosti cesty pred mojimi očami bez ustania rozdvojujú.

Viem tiež, že šok z Anabellinej smrti premenil frustráciu onoho hrozného leta na trvalú prekážku ďalších romancí po všetky studené roky mojej mladosti. Duchovné a telesné sa v nás prelínalo tak dokonale, že by to dnešná triezva, neotesaná, typizovane myslíaca mládež nepochopila. Ešte dlho po jej smrti plynuli jej myšlienky v mojích. Dávno predtým, než sme sa stretli, sme mávali rovnaké sny. Porovnávali sme svoje denníky. Našli sme čudné príbuznosti. V júni toho istého roku (1919) vletel zblúdilý kanárik do jej i môjho domu, v dvoch rôznych vzdialených krajinách. Och, Lolita, keby si ma ty tak bola milovala!

Na záver rozprávania o Anabelle som si nechal našu neúspešnú prvú schôdzku. Raz v noci sa jej podarilo pre-
tstít zlomyseľnú ostražitosť svojej rodiny. V mimózovej
aleji s chvejúcimi sa útlými lístkami za vilou sme si
sadli na zvyšok kamenného múru. Cez tmú a nežné listy
sme videli arabesky osvetlených okien, ktoré sa mi te-
raz v mnohofarebnom svetle mojej citlivej pamäti zdajú
ako hracie karty - asi preto, lebo nepriateľ bol zauja-
tý partiou bridžu. Mykla sa a potom sa rozochvela, keď
som bozkal kútik jej pootvorených pier a hprúci ušný
boltec. Hviezdy nad nami blede svietili medzi siluetami
dlhých tenkých listov. Otivené nebo sa zdalo také nahé
ako bola ona pod ľahkými šatami. Zreteľne som proti oblo-
he videl jej tvár, ktorá akoby vyžarovala slabú vlastnú
žiaru. Jej nohy, jej krásne reagujúce nohy neboli pri-
tisnuté k sebe a keď moja ruka našla čo hľadala, plachý
zasnený výraz, ani radosť, ani bolesť, preletel po jej
detskej tvári. Sedala trochu vyššie ako ja a kedykoľvek
ju jej osamelá extáza priviedla k tomu, aby ma pobozkala,
sklonila hlavu mäkkým, takmer bolestným pohybom a jej
holé kolenná stisli moje zápästie a znovu povolili; syka-
vo sa nadýchla a jej ústa, skrivené akoby od trpkosti
akéhosi čarovného nápoja, sa priblížili k mojej tvári.
Pokúšala sa zmierniť bolesť lásky najprv tým, že prudko
trela svoje suché pery o moje; potom sa odtiahla, ner-
vózne pohodila hlavou a zase sa priblížila a dovolila,
aby som pil z jej otvorených úst, zatiaľčo so štedrosťou,
pripravenou odovzdať jej všetko, srdce, hrdlo, útroby,
som jej dal do nešikovnej pästičky žezlo svojej vášne.

Spomínam si na vôňu akéhosi púdru - myslím, že ho
ukradla matkinej španielskej slúžke - sladkastá, lacná
pižmová vôňa. Miešala sa s jej vlastnou piškótovou vô-
ňou a moje zmysly boli náhle naplnené až po okraj; neča-
kaný zvuk v blízkom kríčku zabránil ich pretečeniu - a
keď sme sa od seba odtiahli a rozpálení sa obzerali po,

hádam zatúlanej, mačke, ozval sa z domu nahnevaný hlas jej matky - a Dr. Cooper zadumane krivkal do záhrady. Avšak mimózová alej, hviezdny opar, rozruch, plameň, medová rosa a bolesť vo mne zostali. A to malé dievča s morom vyhľadenými nohami a ohnivým jazykom ma odvedy prenasledovalo. Až kým som neprelomil o 24 rokov neskôr jej čaro tým, že som ho vzkriesil v inej.

prelval

KNIŽNICA
OLEGANA
PASTIERA

UMENIE A SKUTOČNOSŤ

V tomto texte mi pôjde o splývanie, nie o vzájomné ovplyvňovanie umenia a skutočnosti. Pojem umenia, pokiaľ obsahuje odlišnosť od skutočnosti je falošný.

Zatiaľ však panuje dôkladné odlúčenie umenia od "reálneho" života: pionieri recitujú v prestávke medzi dvoma prejavmi... Toto odlíšenie je užitočné a škodlivé zároveň.

Užitočné, lebo podporuje skúmanie interakcií a možno prispieva k autonómii umenia.

Škodlivé, lebo ponúka k podriadeniu umenia. "Sú ľudia, čo si úprimne myslia, že cieľom umenia je niečo uľahčovať, alebo presviečať, alebo zovšeobecňovať. Nestačí im parné baranidlo na vtíkanie pilierov" ^{0/}, aj umenie musí "služiť". Keď je "služba" životu pod dozorom, degeneruje v služobníctvo pánom života. Existuje škála servilnosti.

Užitočné či škodlivé, hlavne však nepravdivé. Presnejšie: pravdivé iba v spoločnosti represívne modifikovaných pudov. Lenže táto modifikácia "má sama svoju zcela určitou hranicu. Táto hranica sa rysuje, jakmile potlačovanie pudů a pokrok splnili svoju dejinnou funkci, přemohly stav lidské bezmocnosti a nedostatek statků a jakmile se svobodná společnost stala reálnou možností pro všechny. Represivní princip reality se stává zbytečným tou měrou, jak se kultura blíží stupni, na němž se stalo uskutečnitelnou dejinnou možností odstranění způsobu života, který sám vynucuje potlačování pudů. Úspěchy represivního pokroku zvěstují překonání samého represivního principu pokroku. Dohledným se sává stav, v němž nebude existovat produktivita, která by byla zároveň výsledkem a podmínkou odříkání, kdy nebude existovat odcizená práce, stav v němž rostoucí mechanizace práce umožní to, že stále větší část oné pudové energie, která musela být odváděna k odcizené práci, nabude opět své původní podoby".^{1/}

To neznamená, že prichádza éra neprestajného smilnenia. Desublimácia neznamená regres, lebo: "Práce, jejíž podíl na polidštění zvířete je tak podstatný, je prvotně libidinózní... Člověk začíná pracovat, protože získává slast v práci, a nikoli teprve až po práci: hra jeho schopností a naplňování životních potřeb nejsou prostředkem k životu, nýbrž jsou životem samým".^{1/}

Uvážme, že "hra má svou specifičnost, zakotvenou hlboko v esteticku"^{2/} a že estetická funkcia - jedna "z nejzřetelnější zjistiitelných"^{3/} - "je dialektickým popřením funkčnosti vůbec. To jí však nevaadí, aby vcházela v dialektické vztahy k ostatním funkcím, vytvářejíc s nimi syntézy." ^{3/} To jej ale umožňuje preniknúť nimi, modifikovať ich na svoj obraz, zničiť protiklad umenia a života.

Človek všetko "robí preto, aby ako slobodný subjekt zbavil aj vonkajší svet svojej nepoddaanej cudzoty a aby v podobe vecí zažíval iba vonkajšiu realitu seba samého... Táto podoba prechádza najrozmanitejšími formami až po spôsob vytvárať seba samého vo vonkajších veciach, ako je daná v umeleckom diele." ^{4/} "Až" o dva riadky vyššie implikuje, že umenie je vrcholným ľudským prejavom. Je prirodzené očakávať, že život celý vystúpi na úroveň svojej vrcholnej časti.

Veď už teraz, v "prehistórii" ľudstva "nenajdeme oblasti, kde by estetická funkcia bola bytostne neprítomná; potenciálne je prítomná vždy, môže precitnúť kedykoľvek." ^{3/} Najneskôr ale v "ríši slobody". Budúcnosť nás uvidí ako "tancujeme za pluhom... ale orbu nepotrebuje." ^{0/} Podporím spornú víziu "ríše slobody ako ríše estetická" sporným argumentom: Osloboodenie od každého útlaku oslobodí ľudí aj od autocenzúry. To dnes možno dosiahnuť napríklad drogami. Je príznačné, že práve umelci ich občas užívajú. Vyhľadávajú vtedy stav voľnosti mysle, ktorý sa rozšíri v ríši slobody na všetkých. Spolu s ním sa rozšíri mimo hranice umenia primárnosť estetickej motivácie.

"Umelecká tvorba môže byť realizovaná subjekty s naprosto rozdielnymi stupni neurotoickej tenzie"^{5/}, a ani žiadna iná psychická dispozícia nie je nutnou podmienkou umeleckej tvorby. A tak "každý človek schopný uvedomelého estetického vzťahu k realite je potenciálnym umelcom, pretože nositeľom umeleckej tvorby prestáva byť schopnosť fixovať "podobu" skutočnosti na primeranej profesionálnej úrovni a stáva sa ním schopnosť organizovať realitu podľa estetických zákonov." ^{6/}

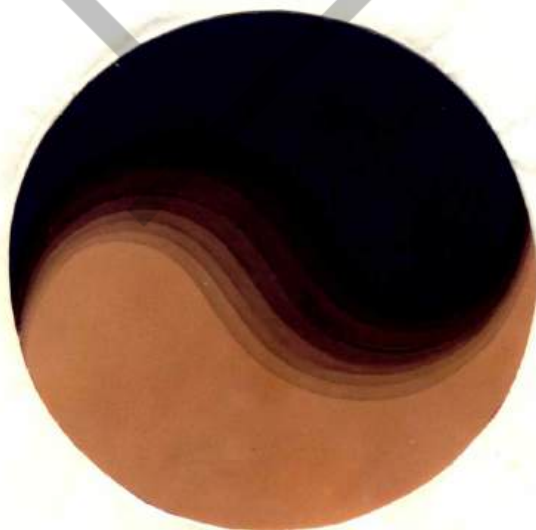
Ale estetická sebarealizácia prenikne za organizovanie (a konštruovanie) predmetovej reality až do ovplyvňovania (a riadenia) všetkých vedomých prejavov. Lebo "nejživější estetický cit pociťujú ti, u nichž prechádza tento cit bezprostredne v jednaní, a tým sa ukáži." ^{3/}

Okamihy života, vymanené z každej nanútenej disciplíny bude viesť iba tendencia ku krásnemu završeniu. Nastane čas "estetiky okamihu".

"Posléze by umění mělo tak ovládnout náš život, abychom mohli říci: není již uměleckých děl, ale jen umění. Neboť umění bude pak způsobem života." ^{7/} Prekoná obdobie, v ktorom je iba ornamentom skutočnosti a stane sa skutočnosťou.

U M Ě N Í E S K U T O Č N O S Ť O U

Toto (zelené) splynutie vidím ako dvoj pohyb: jednak ako (žltú) inváziu jednotlivých atribútov umenia do celku skutočnosti, jednak ako (modrú) infiltráciu jednotlivých tradične mimoumeleckých oblastí skutočnosti celkom estetická.

"Samovraždu ako krásne umenie" urobil už Ctibor Turba. Zváža aj Seduction as a Fine Art". S ohľadom na svoju rolu volím "filozofiu ako umenie".

Práznávam, že v nedávnej filozofickej produkcii je iba málo kníh, ktoré realizujú takúto možnosť: Zarathustra, Metafyzika tragédie, Útecha z ontológie, Myslenie prírodných národov,...

Sú to knihy, ktoré neignorujú blízkosť jazykov filozofie a literatúry z hľadiska labilnosti sémantických väzieb. Vedia, že úsilie "v intelektuálnom, čistě sděľujícím textu... při dodateční revizi odstraňovat i sebeslabší náznaky deformace vztahů sémantických, aby jimi nebyla připoutána pozornost čtenářů ke znaku samému" ^{3/} je úplně nemožné. Odstránením jedných deformácií sémantických vzťahov vzniknú iné. Nejestvuje "intelektuální, čistě sděľující" text bez estetickej funkcie.

Myšlienku nemožno oddeliť od jej vyjadrenia. Slovo siaha na pojem. Hoci ešte Hegel "hat nicht in bezug auf dialektische Wechselbeziehung zu machen". ^{19/}

Medzitým však cenzúra mnohokrát potvrdila, že inak vyjadrená myšlienka je iná myšlienka. Nech to uzná aj filozofia. Niet pre ňu úniku. Musí byť literatúrou. Nech je dobrou literatúrou.

Invázia atribútov umenia do spoločenskej skutočnosti bude časom ich defonitívnej realizácie. Stanú sa z nich atribúty života.

Ale v tom, čo všetko je pre umenie podstatné sa ľudia ešte nezhodli. Preto si vyberiem nejakú pomerne nespornú vlastnosť umenia, ktorá sa zvyčajne nepripisuje aj životu a skúsím odhadnúť súvislosti a šance jej presunu do života: samoučelnosť umenia.

Aj keď nejedno poňatie umenia je účelové (akonáhle pripustíme, že nie je legitímnym pohlcovačom energie, musí niečo prinášať - dávať prebytku života konzistenciu, generovať idey, personalizovať rodiaču sa duchovnú energiu - "V tom je účinný podíl a úloha umění v celkové ekonomii evoluce." ^{8/}), opačná mienka predsa len stojí

na menej hlinených nohách.

Podľa nej umenie je "hrou, a keď aj sleduje vážnejšie ciele, jednako len protirečí povahe týchto cieľov" ^{4/}.

A pokiaľ je v službách, je "vždy len prostriedkom, namiesto aby bolo sebe samému cieľom." ^{4/} Ontotvorný význam umeleckého diela je primárny." ^{9/}

Prípad Kađuvejov, "kteří utrácejí celé dny tím, že se nechávají pomalovávat a zanedbávají kvůli tomu lov, chytání ryb i své rodiny" ^{10/} umožňuje toto poňatie rozšíriť mimo náš kultúrny kruh. Domorodci si maľujú tváre a misionár "hľadá niejaké vysvetlenie: aby ošálili kruhčí žaludek? ... aby je nepriatelia nemohli poznať? Ať si vymyslí cokoli, vždycky jde o nějakou šalbu. Proč? Přes všechny odpor, který v něm tyto malby vzbuzují, i tento misionář je si vědom, že pro domorodce mají prvotradý význam a že jsou v jistém smyslu samy sobě účelem." ^{10/} No nielen u prírodných národov, ale aj u zvierat nájdeme zbytočnú, neúčelnú krásu, nevysvetliteľnú "prírodným výberom", či "bojom o zachovanie druhu": "ochranné sfarbenie (maskovanie) je u motýľu dovedeno k dokonalosti vysoko prekračujúci limit, jaký by mohl oceniť mozok hypotetického nepriateľa - řekněme ptáka nebo ještěrky. Klamat tedy není koho." ^{11/} Je to samozrejme pseudoargument. No aj bez toho zostáva umenie bez účelu mimo seba.

Zo súvislostí samoučelnosti provokuje najmä jedna: s humanizmom. Nemyslím zľudšťovania v zmysle dobroty - ľudia si už 88 môžu prečítať, že sú "mimo dobro a zlo" - ale humanizáciu ako intenzívnu vnútornú aktivizáciu, rozvoj sebaaktualizovanej osobnosti. Keďže tendencia k nej sa zhoduje s "najefektívnejším spôsobom rozmnožovania výrobných síl spoločnosti" ^{12/}, ktorým "sa stáva rozvoj človeka samotného, rast jeho schopností, jeho tvorivosti - a nakoniec človeka ako samoučelu" ^{12/}: humanizácia je samoučelná. Samoučelnosť je teda aj jej nutnou podmienkou.

Škoda, že nie postačujúcou. Ľahšie by bolo meniť svet... Ale neúčelná krása: "když dovolili Závišovi poslední rozmluvu s jeho paní, tak se bavili tak, jako by se poprvé uviděli a hned se do sebe na první pohled zamilovali." ^{20/} neúčinkuje na ľudí: zabili Záviša. A tak tvrdenie, že svet sa premení ak bude "korunována krása a svržena šerednost" ^{13/} treba obrátiť. Ak sa svet premení...

Je v tom trochu zvrátenosti, ktorú možno nazvať dialektikou, že vpád samoučelnosti do života umožní práve výrobná sféra, táto pevnosť ozbrojená štikacími hodinami. A tie keď rýchlo nezmiznú, stanú sa kozmickou absurdnosťou asi ako pas, ktorý "platí pre všetky štáty sveta" s výjazdnom doložkou do BĽR, MĽR, PĽR,...

Ale šance života, ktorý by chcel prijať atribúty umenia sú zatiaľ mizerné. "Totalitárni stát je jen jedna z forem - snad již zastaralá forma -, v níž se odehrává boj proti této dějinné možnosti. Druhá forma zahrnuje teror, protože je dosti silná a bohatá, aby se zachránila a reprodukovala bez něho. Většina individuí se v ní opravdu má lépe. Nikoli však to, nýbrž způsob, jímž organizuje a užívá produktivní síly, kterými disponuje, určuje její dějinnou tendenci. Také tato forma udržuje přes veškerý technický pokrok společnost na dosaženém stupni, pracuje proti dějinně možným, novým formám svobody. V tomto smyslu je také její racionalita regresivní; ani to, že pracuje s bezbolestnými a pohodlnějšími prostředky a metodami, nesmí potlačit vědomí, že i zde je svoboda rozehrávána proti svému dovršení a skutečnost proti své možnosti." ^{1/} Hoci to už nestojí v novinách, nestalo sa to tajomstvom. Ľudia vedia - "kultura rozvinula společenské bohatství až k bodu, na němž se odřikání a břemena, jež jsou ukládána individuí, jeví ... stále zbytečnější a iracionálnější." ^{1/}

Psychológia disponuje zistením, že existujú "rozdíly v kulturních faktorech, které rozvíjejí nebo potlačují výskyt zvláštních potřeb." ^{8/} Z toho a aj bez toho je jas-

né, že kultúra môže nielen spomaliť, ale aj nezmyselne deformovať rozvoj potrieb a zmenu v hierarchii funkcií. Bude vôbec umenie spôsobom života?

Vo filozofii nemožno dokázať žiadne tvrdenie, teda ani toto. (Zdrojom tendencie k exaktnej - dôkazu schopnej - filozofii bola najskôr oprávnená zlosť logikov na hlúpe texty a snaha raz navždy ich znemožniť. Vlastne treba putovať, že sa to nedá. (Možno ale odôvodniť, nadchnúť, vyvolať priame konanie v jej intenciách.)

Lenže uskutočnosť život ako umenie "predpokladá podstatne zmenené spoločenské inštitúcie kultúry. Tak sa javí toto uskutočnenie ako katastrofa existujúcej kultúry a boj proti nemu ako nutnosť; a tak jsou ochromované sily, ktoré k uskutočneniu tejto možnosti smerujú." ^{1/} Preto oslobodenie, hoci možné, je "sotva ešte chcené a pocítované, a to práve ne tými, na jejichž vedení a chcení, jak se zdá, závisí jeho realizace." ^{1/}

Čiže "priamo konať" by znamenalo presviedčať tých, na ktorých "závisí", taktizovať, ... , častejšie zasadať pri stole potiahnutom zeleným súknom ako sedieť v trávě. A toho sa ťažko nešitiť...

Revolúcia sa takto javí skôr nemožná ako permanentná; a tak sú na výber iba negatívne postoje: "Mnoho lidí sní o tom, že by bylo dobré padnout; není to však nijak lehké, nelze tak snadno dosáhnout zla v kladné podobě." ^{14/}

Naozaj iba niektorí sú dosť silní pre rebéliu. Tá sa podľa názoru ľudovej (na rozdiel od ľudskej) demokracie rovná ľahostajnosti ("let it be"), okrajovej anomálii, beatnickému príživníctvu, pádu. No rebelantský únik zo zdanlivo zmysluplnej skutočnosti uvádza - odvážnejšie a významnejšie ako neuroza - nekriticky sebaistú kultúru v pochybnosť. Preto je veľmi vzácny.

Uskutočňuje sa ním nádejný presun motivačného ťažiska smerom k primárnosti estetickej motivácie.

Zoči-voči "nevysloviteľné vulgarnosti masové kultúry" ^{15/} a premene človeka na "usmievavý robot" ^{16/} je nádejná

každá koncepcia, ktorá zdôrazňuje autonómnú aktivitu človeka v protiklade ku koncepciám jeho primárnej reaktivity. Preto aj táto. Estetická akcia je voľným výtvorom; je natoľko špecifickou odpoveďou na podnet, že už vôbec nie je odpoveďou na podnet.

Estetická motivácia, ktorá sa v psychologických klasifikáciách potrieb a motívov ^{17,18/} ani nevyskytuje (ten-to stav možno vysvetliť nerešpektovaním rozdielů "medzi autentickým dokumentom a prejavom esteticky zámerným, jenž dříve, než může být psychologii využit, musí být rozeanalyzován esteticky, aby se ukázalo, jaký podíl na něm má dokumentárnost a jaký esteticky záměrná deformace skutečnosti" ^{3/}), závratne prechádza od nepovšimnutosti k panstvu.

To sa uplatňuje aj voči prvotným potrebám: "svět kultury je v podstatě nepřirodní, daleko přesahující a velmi často negující biologickou přírodu, pudy, užitečnost, adaptaci." ^{15/} (Úplne opačná je situácia vymierajúcich brazílskych divochov: "Nambikwárové mají jen jediné slovo pro pojmy hezký a mladý, a rovněž jediné pro pojmy ošklivý a starý. Jejich estetické soudy jsou tedy v podstatě založeny... na hodnocení sexuální." ^{10/}).

Podstatné je však smerovanie k panstvu nad druhotnými potrebami a motívmi. Ich klasifikácií je nezmyselne veľa. Snáď všetky však uznávajú motív úspešného výkonu ("achievement motív"). Ako je možné jeho prehlúšenie? Aj takto: "motív dosažení úspěšného výkonu se vyvíjí v kulturách a v rodinách, kde se zdůrazňuje nezávislý vývoj jedince" ^{18/}, je viazaný na výchovu k nezávislosti. Ale spolu so zánikom vonkajších hrozieb zanikne aj závislosť, do ktorej tieto hrozby vháňajú. Výchova k nezávislosti už nebude potrebná. Tento vývoj oslabí motív dosiahnutia úspešného výkonu.

Aj všeobecnejšie - ako súčasť prehlúšenia všetkých druhotných potrieb a motívov - : o estetickej motivácii platí obdobné tvrdenie ako o estetickej funkcii. Je dialek-

tickým popretím motivácie vôbec. To jej však umožňuje vytvárať s ostatnými motívmi syntézy. A tak bez ohľadu na funkčnú autonómnosť motívov^{17,18/} je nemysliteľné ich preniknutie estetickým, ich "estetizovanie".

Vyzerá to asi dosť trúfalo. Estetické gesto miesto mravného či akéhokoľvek iného. Nevedie do záhuby? Dnes tu určite ešte takáto možnosť je. ("Bojím sa, abych to všchno nezkažil / nějakým překrásným gestem."^{21/}) Lebo dnes je ešte tovar "vecou, o ktorú beží" - v nej "povstal pro sebevědomí jeho pravý pojem o sobě, čili v ní dospělo k vědomí své substance."^{22/} V "říši slobody" musí "bežat" o niečo celkom iné. Potom nebude čo pokaziť v dnešnom slova zmysle.

Zatiaľ sa treba zmieriť. Sú situácie, keď krása ničí, hoci sú aj iné, keď prežíva ničenie. O dňoch, ktoré boli skazou som niekde (na múre?) čítal "byl to nejkrásnější týden, jaký jsme kdy prožili".

"Na závěr bych se chtěl obrátit proti výtce, kterou jste mi, jak se domnívám, dělali už dávno: že to zachází příliš daleko a že je neodpovědné v poměrech, za nichž realita, kterou žijeme, nejenže nemá nic společného s hypotézou, kterou jsem zde vylíčil, nýbrž je ve všech svých aspektech jejím přesným opakem a naznačuje, že jí zůstané, vykládat utopii, jež tvrdí, že moderní průmyslová společnost by mohla velmi brzo dosáhnout stavu, v němž by se princip represe, jenž dosud řídil její vývoj, prokázal jako zastaralý. Můžeme si zajisté představit sotva větší kontrast mezi touto utopií a skutečností, než je ten, který existuje dnes. Avšak snad právě velikost tohoto kontrastu je znamením meze. Čím méně jsou odpírání a odřikání biologicky a společensky nutné, tím více se musí z lidí stávat nástroje represivní politiky, která jim zabráňuje realizovat společenské možnosti, na jejichž myšlenky by jinak sami přišli. Snad je dnes méně nezodpovědné líčit zdůvodněnou utopii, než pomlouvat jako utopii poměry a možnosti, které se již dávno staly uskutečnitelnými možnostmi."^{1/}

- 0 Viktor Šklovskij: Teória prózy. 1971
- 1 Herbert Marcuse: Psychoanalýza a politika. 1969
- 2 Johan Huizinga: Homo ludens. 1971
- 3 Jan Mukařovský: Studie z estetiky. 1971
- 4 Georg Wilhelm Friedrich Hegel: Estetika. 1968
- 5 Stanislav Drvota: Osobnost a tvorba. 1973
- 6 Marian Váross: Estetično, umenie, človek. 1969
- 7 Herbert Read: Výchova uměním. 1967
- 8 Pierre Teilhard de Chardin: Jak pochopit a využít umění na dráze lidské energie; v: Místo člověka v přírodě. 1967
- 9 Igor Hrušovský: Problémy filozofie. 1970
- 10 Claude Lévi-Strauss: Smutné tropy. 1966
- 11 Imaginární rozhovor s Vladimírem Nabokovem v: Světová literatura 4/1969
- 12 Radovan Richta: Civilizácia na rázcestí. 1968
- 13 Fjodor Sologub: Posedlý. 1970
- 14 Simone de Beauvoir: Druhé pohlaví. 1967
- 15 Ludwig von Bertalanffy: Člověk, robot, myšlení. 1972
- 16 C. Wright Mills: Sociologická imaginace. 1968
- 17 Miloslav Homola: Motivace lidského chování- 1972
- 18 K.B.Madsen: Teorie motivace. 1972
- 19 Georg Lukács: Über die Besonderheit als Kategorie der Ästhetik. 1967
- 20 Bohumil Hrabal: Legendy a morytáty. 1968
- 21 Václav Hrabě: Stoptime. 1967
- 22 G.W.F.Hegel: Fenomenologie ducha. 1960

+++++ HRY PRO 14 MILIONŮ

Obejít v pracovní době všechny konzuláty. Obdarovat všechny občany, stojící ve frontě na víza, odznaky ČSSP, vlajkami a propagačními tiskovinami. Každému popřát příjemnou dovolenou a čest práci.

+++++

Ř Í K Á Š U N D E R G R O U N D ...

I: Říkáš underground. Mohla bys nám o lidech, které máš na mysli a o Čárlího poměru k nim říci něco bližšího?

M: V Řepčicích jsme se dostali do blízkého kontaktu s lidmi ze severočeského kraje, hlavně z Ústí nad Labem. Tato nová generace vyrostla v prostředí chemických továren a smogu. Hledá, jak se v tomto prostředí adaptovat nebo kam odejít. Toto prostředí skutečně mnoho pozitivního nenabízí a tak často tito mladí lidé hledají východisko v laciných únicích a povrchních protestech. Tito lidé sami v sobě mají velkou hloubku, ale jde o to je podpořit a posílit i do budoucnosti a pomoci jim obstát v krizích. Tento moment společnost establishmentu chce řešit nabídkou komerční zábavy s upnutím se na vybudování soukromého standardu. Ovšem často za cenu vzdání se vlastní autenticity, svého svědomí. Ti, kteří na tuto hru nejsou ochotni přistoupit, jsou vyvrženi ze společnosti a označeni jako psychopati či dokonce jako protispolečenské živly. V problémech těchto lidí se Čárlí angažuje s maximální spoluúčastí, bez ohledu na to, v jakém světle se v očích mnohých octne.

(z rozhovoru s Ing. Marií Soukupovou)

Okno 4/1980

Mám tě rád nemusíš se bát
už jsi v tom budeme se brát
Naž se ptát jakěj máme plat
chrání nás charta lidskejch práv
(půjčku nám zajišťuje stát)

Akorát advokát
těžko může čerovat
s tím jsi moh počítat
že to půjdeš odpykat
Republika je krásně zasněžená

Nech mě být já chci mít svůj klid
sama si zřizuju byt
svoboda pro jednotlivce
manželství znak organizace
(práce žen emancipace)

Akorát advokát...

Soudní síň je celá nebitá
drž se ševče svého kopyta
uděláme tady pořádek
soudce lid to není kašpárek

Akorát advokát...

Kdybysme z jara byli náhodou zas čerství
je tu dost policajtů, dostanem zas pěstí
až taďy zůstaneme v mauzoleu češství
pak teprv pochopíme, že to bylo štěstí

Bože můj, dyť já se narodila
Ty víš nejlíp, s tolika chybama
co trápení já se naplakala
podvedená špatnejma chlapama
neklesla bych pod těma ranama
kdybys mě nestih komunistama
voni berou Tvý méno neďermo
nevěďejí, co je láska
někdo si na svou hubu stále pozor dává
někdo mi rozpačité z dálky rukou mává
někdo si vo mně myslí, že jsem ale kráva
mě čeká v mauzoleu českých dějin sláva

Bože můj, víš, jak je mi těžko žít
voni chtějí i z toho mála vzít
nenávidí celýho člověka
za to, že si po pravdě naříká
když zaberou celičkový světa kraj
zůstaň tu se mnou, já se jim neprodám
voni na mě ušijou kriminál
já zůstanu dál svobodná

Někdo si na svou hudbu stále....

Bože, jenž jsi nahoře na nebesích
na zemi tu s lidmi vždy znovu živ
nezapomeň na moje poslání
my čekáme Tě ve Tvém vzkříšení
svým příchodem nad světem zvítězíš
a vykoupíš holku českou

Někdo si na svou hudbu stále....

PÍSEŇ NA ROZLOUČENOU

Ať mír dál zůstává s touto zemí - good bye
krajina líbezná, kopečky, muziko hraj
pod horou krajina, úplnej ráj
na skalách černá se borovej háj
je v něm prej kriminál - vraj
pod horou dolina, úplnej ráj
na skalách černá se borovej háj
ze náma teče Dunaj

Přírodní hranice, dokola ostnatej drát
jsou na ní celnice, co krok stojí soldát
všude je dost práce "alle sind frei"
úředník nemusí nach Österreich
je to tu zkrátka all right
ze náma teče Dunaj

Ať mír dál zůstává s touto zemí - good bye
krajina líbezná, kopečky, muziko hraj
ze náma teče Dunaj

**Karel Soukup po dlhej vyšetřovacej vāzbe,
vāzení a jedinom výsluchu...
pravdepodobne dobrovoľne požiada o vysta-
hovanie.**

StB

StB když slyším tuhle skretku
vyvrhaju jino zvratků
StB jsou pacholci
zbuděj člověka klidně i v noci

Ref: Nepudu domu nepudu domu
mám u vrat volhu
přijel soudruh StB
prej kvůli mý kytěře
nepudu domu nepudu domu
mám u vrat volhu

StB mej svý zákony
zhmotašný v okovy
StB hoďiny výslechů
já jim nic neřeknu

Ref.

StB jménem zákona
přijďte ihned s náma
StB jděte do hajzlu
nebo vás něčím majznu

Nepudu domu nepudu domu
přijdu do lochu
už znej ty moje sklady
dej mi asi do vazby
ale nejdřív zajdu na pivo

UHelnÁ PÁNEV

Krásnej je vzduch v uhelný pányi
krásnej je kouř z elektrárny
uhlím zde to voní i v lese

uhlího je tu všude dosti
jen šupny mé prázdné až k zlosti
kupujem tu uhlí pod pultem

Když uhlí mi v zimě dojde
koupím si rum ten taky hřeje
bez popílku hřeju se chvílku

krásná toť zem měsíční krajiny
neměnil bych za kraj jiný
vždyť spělíný tu hubí bacily

JEŠTĚ ŽE NEJSEM

Ještě že nejsem presidentem
líbat se s cizím chlapem
musel bych být buzerantem
jó to bych nesnes

raději líbám svoji starou
třeba někdy v posteli nahou
ještě že nejsem presidentem
ještě že nejsem komunista
tleskat si sám sobě
bohem aby mi byla busta
jó to bych nesnes

lepší je nějaký pivo si vypít
než televizi pro politiku koupit
ještě že nejsem komunista
ještě že nejsem policajtem
votrávat na ulici lidi
musel bych být honicím psem
jó to bych nesnes

policajti jeden jak druhý
internacionálně jsou všichni blbí
ještě že nejsem policajtem
ještě že nejsem milionářem
spát na nedobytném sejfu
jezdit obrněným autem
jó to bych nesnes

co vydělám hnedka utratím
nemám strach že něco ztratím
ještě že nejsem milionářem
ještě že mám prázdko v kapse
a žádnou funkci
zpívám si co se mi zachce
jó to je fajn

CO S MRAVOLIČNÝM ROMÁNEM

A teď si chci položit otázku, co s mravoličným románem. Je to román, kterému z neznámých důvodů říkají realistický, tedy u nás socialisticko-realistický. Je to román oceňovaný kritikou a žádaný širokou čtenářskou obcí. Je to román Karla Houby, Milana Kundery, Thomase Manna, Ludvíka Vaculíka, Ernsta Hemingwaye, Jana Kozáka a kdyby psal Václav Hons romány, tedy jistě i Václava Honsa. Jak je však možné, vydávat tyto romány za realistické? Je to jen mravoličné žvanění, které s realismem nemá co dělat. Jsou tu namáhavě vymyšlené obsahově stále stejné obměny několika základních tradičních schemat - jak se žije v manželském trojúhelníku, jak se překonávají obtíže a jak život vítězí nad smrtí a zlem. Tato schemata, vycházející nikoli z reálné skutečnosti, ale z jednou zaběhaných klišé, jsou pak pracně zalidňována postavami - jejich typy jsou stejně tak předem určené jako je románové klišé samo - a naplňována jakýmsi dějem - a tomu se říká život. Tzv. problémy jsou předem známy a dány a tzv. řešení taky. Problémy, postavy, řešení přecházejí z románu do románu, od autora k autorovi a čtenář si to rád přečte, protože se nemusí myšlenkově vůbec namáhat, vše je jasné předem a ostatně každý čtenář je rád, když najde bezbarvost a prolhanost vlastního života v knize ke čtení a může s klidem z limonádové katarze pěkně usnout. V mravoličném románě se nenarazí na žádné tabu, byť autor hovoří sebeodvážněji, nikdy žádné tabu nepřekročí, ba ani skutečně nemíní, vše se udává v občanském klidu - za odvahu jsou vydávány nicotné nerážky na to, že se lidem těžko žije, že čtyřicátníka svrbí přirození a že nejde všecko v životě a ve společnosti tak po másle, jak by se nám hodilo. Občas se vyskytne heroický motiv, jak čestný jedinec hájí dobrou věc proti ouřadům a trpí na čas nepochopením, ale jinak čestný člověk vesele (byť v těžkých podmínkách) bojuje za vlast (až za ni zahyne), poctivě

pracuje (byť vzdor překážkám), až se dopracuje a problémy manželského trojúhelníku zvládne způsobem pro všechny optimálním. Jedinec zlý spravedlivě je odsouzen a na svoje skutky doplatí - alespoň ve výhledové perspektivě. Zdá se, že tato zeměkoule je skutečně nejlepší ze všech zeměkoulí a hrđost jímá čtenáře nad tím, jak protagonisté mravoličného románu musejí zvládnout a překonat tolik překážek, takže je vidět, že život není pro dobrého člověka lehký, ale nakonec přece vítězný. To je katarze uměleckého díla.

Mravoličný román bedlivě dává pozor na skutečná tabu společnosti a života, předstíráje tak idylu, která se skoro neliší od zlatého věku. Není žádných nepřekonatelných problémů, dobro a život vždy zvítězí, v příkopě zanechávajíce ty nečestné lidi, kteří dobru a životu strkají kšácky pod nohy, ať jsou to rušitelé manželského svazku, bezpátevní kariéristi nebo nepřátelé svobody a lidské budoucnosti. Mravoličný román je ze své nejhlubší podstaty nerealistický, nepravdivý, neživotný a nesutečný.

Kdyby chtěl někdo třeba u nás napsat realistický román, musel by si nejprve vybrat skutečně žijící lidi. Mohl by začít tím, že si vezme normálního občana, otce rodiny. Tento občan pracuje dejme tomu v úřadě a proto je ve straně. Přežil od roku 1948, kdy mu bylo osmnáct, vše. I kdyby to byl naprostý blbec, alespoň by si pamatoval, co prožil. Marxistická teorie byla pro něho vždy španělskou vesnicí a za třicet let každoročního svazáckého, odborářského a stranického školení, jichž se musel zúčastnit, má z ní dojem, že je vycucaná z prstu a že je plastická jako žvejkačka, protože během těch třiceti let sloužila k osvětlení a k obhájení věcí diametrálně odlišných a pořád to byla tatáž marxistická teorie. Je tedy tento občan ve straně již dávno a dávno prostě z toho praktického důvodu, že by ho jinak z úřadu vyhodili a děti by se nedostaly na školu. Manželka, která musí být také ve straně, projevuje své pohrdání KSČ daleko

hlasitěji, rezolutněji a zpátečnicktěji. Nebylo by výjimkou, kdyby svůj hluboký odpor ke komunistům spojovala i s antisemitismem. Oba rodiče ventilují v podstatě pocit hanby, že musejí být ve straně, kterou by za normálních okolností potírali, seč by byli s to, a jsou tak hluboce poškození v té nejzákladnější lidské sebeúctě. Nicméně dětem zcela samozřejmě vštěpují již od mateřské školky, že musejí být jiskřičkami, pionýry, svazáky a komunisty, protože, pochopitelně, by se bez toho nedostaly na školu a nikdy to nikem nedotáhly. Ostatně mají již dávno zažádáno pro dětičky o byt - a pak to nejsou žádné žerty. Ovšem pokud jsou děti ve věku předpubertálním, střeží se rodiče poslouchat před nimi Svobodnou Evropu, ba i pronášet moc špatné řeči - naopak jim pro hodiny občanské výchovy vysvětlují vše podle posledního úvodníku Rudého Práva. Jsou to rodiče nejenom opatrní, ale i částečně vzdělaní, takže se obávají, nejenže by děti ve škole prosekly, že se doma mluví jinak, ale že by mohly být i postiženy schizofrenií. Potajmu a se strachem si jednou přečtou Solženicyna, když se jim čirou náhodou dostane do ruky, a jsou přesvědčení, že kterýkoli americký prezident je právě ten nejlepší možný taktik. Zde je možno rozpracovat několik modifikací. Například že už jsou tak vyjukaní a utlučeni, že v "osvobození" vůbec nedoufají - a pak mají méně skrupulí před bezostyšným karierismem. Nebo že naopak každý rok znova doufají ve "zhroucení" režimu a pak mají větší tendenci k preventivnímu alibizmu - třeba že paní oklepe v práci v deseti průklepech čtyřřádkovou básničku o tom, že nám vláda vzala čokoládu. Nebo že se pokládají za tak bezprecedentně ublížené a ukřivděné osudem, že v nich čím dál víc plane přání pomstít se, až bude čas, jak se k tomu s rajskou nevinností znaly sloupy naší pokrokové literatury, jako Kundera, Vaculík aj.aj. v 68. Co by potom, "až by to přišlo", dělali, může si autor domyslet. Tito lidé žijí spřádáním životem a dokonce jim jejich odpor ke "komunistům" usnadňuje, aby se vyhnuli manželskému trojúhelníku. Když děti ve škole excelují ve svazáckých funkcích, jsou docela normálně rodičovsky hrdí a pochlubí se sousedům.

Jinou postavou pro realistický román je obyčejný dělník. Denně pro váznutí přísunu materiálu, vypínání proudu atd. prostojí pěkných pár hodin. Už dávno si odvykl i jen na to nadávat. Je to ztracená energie. Bavějí se dohromady o rybách, o chatách, o autech a Sportce. Pije přitom víc piva než je zdravo. Dávno přitom taky vědí, že kdyby stát jejich podnik vůbec zavřel a jen jim dál platil mzdy, ještě by ušetřil. Ale je samozřejmé, že mzdu musejí dostat tak jako tak a nepřijde přece pracovat do nějakého podniku, kde se skutečně plně využívá pracovní doba (proto je to podnik sledovaný vládou). Tam sice mají mzdy dvojnásobné, ale nám ta naše k pohodlnému životu taky stačí. Manželka s podstatně nižším platem po práci prostojí hodiny v různých frontách na potraviny a nejrůznější potřeby, přijde domů utahaná, nadává, vaří, uklízí, pere na děti a po krátkém hledění na televizi padne. Děti, chreňpánbůh, aby šly na školu! - v osmnácti jsou vyučení a kvalifikovanými dělníky a nosí domů pěkné peníze z fušek pro soukromíky z nakradeného materiálu, což dobře odkoukaly od rozšafného otce. I tady se žije sporádaně, žádné mnohoúhelníky a kluci dokonce smějí nosit dlouhé vlasy, což si děti zmíněného ourády dovolit nesmějí. I když je otec víceméně náhodou členem strany, děti se tam nehrnou, majíce i ke kariéře vedoucí funkce za bohaprázdnou ztrátu času. Nosí trička s americkými emblémy a drnkají na kytaru písničky dlouhých cest, protože rocku u nás moc není a být nesmí - viz osud Plastičky, tak dobře sledovaných právě kluky od lopaty. Osobní perspektivu vidí v dalším rozmnožení aut a chat a posléze i cest do Jugoslávie. Dál jejich ambice nesahají prostě proto, že to je vše, čeho v naší konzumní společnosti lze dosáhnout. Společenské perspektivy nevidí žádné, nejlépe že se zas objeví nějaký Dubček. Ony totiž v naší společnosti žádné společenské perspektivy taky nejsou.

Je nutno zalidnit realistický román více postavami. Je tu postava starého komunisty. Zřídka kdy je ještě funk-

cionářem strany. Je-li jím, lze u něho předpokládat ještě větší zatrpklost než u frustrovaných elitářů. Zatrpklost vede vždy ke zúžení zorného pole a tento starý komunistický funkcionář vidí jen, že se nám nic nepodařilo, že cíle, s jejichž vidinami žil před válkou (nebo aspoň ve Vítězném únoru) nebyly dosaženy, že všude je jen samý oportunista, kariérista, nemarxista (v čemž se bohužel nemýlí), a to od míst nejvyšších až po jeho děti. Nevěří než sám sobě a svým pár dávným soudruhům, u jiných členů strany čichá jen přetvářku a nepoctivost, říká, že obyvatelstvo od osmnácti do šedesáti je nutno odepsat a že se soustředíme teď jen na nejmladší generaci, vášnivě se upírá k přátelství se Sovětským svazem na věčné časy, ale s obavami si připomíná, že i tam už jednou přišel Chruščov a že i u nás už jednou Dubčekovci utáhli celý národ na vařené nudli. Pozoruje, jak mu vše, přes jeho funkci, uplývá mezi prsty, horce si uvědomuje, jak stárne a osobní ani společenské perspektivy nevidí v barvě naděje.

Zajímavou modifikací této postavy je starý komunista, který již není ve funkci - pravděpodobně od roku 1969 - a ten se snadno obrátí úplně čelem vzad. Imunizován do značné míry svým pračlenským členstvím, hlasitě kritizuje bordel, ve kterém žijeme, na Sovětský svaz už nic nedá, o Číně nic neví a víceméně automaticky se stal eurokomunistou ještě dříve než Carillo. Někdy už ani v tom nena-chází útočiště a říká, že politiky je svínstvo a sovětská obzvlášť. Jestliže manželka nebo matka, též staré komunistky, pro Sovětský svaz a jeho garnituru u nás stále horují, vyskytuje se tu zajímavý případ rodinného rozvratu na stará kolena. Nutno před psaním konzultovat psychologa.

Případem u nás nejobvyklejším, ale zato vděčnějším je případ, který jsem s to popsat jen tak, jak jsem jej osobně poznal. Měl jsem dobrého známého, ne-li přímo přítele, který v zlatých šedesátých letech se zálibou a se-

beuspokojením se věnoval vědecké kariéře, věc to mým tužbám vlastním věru ne cizí. Byl to ostentativní anti-komunista a antimarkxista, dovedl se vyhnout vstupu do strany, aby si nezatížil svědomí, jen to vnutil manželce, kterou používal jako jakéhosi kádrového štítu. In the golden sixties to všechno krásně šlo. V roce 1969 by byl musel odejít z místa - ačkoli se v obrodném procesu uchránil veřejného spuštění se s Dubčekovci a doufal jen, že už přes noc přijede ten americký pan prezident nás osvobodit - nebo vzít ve svém ústavu kádrové místo. To učinil (ještě i teď se uchrániv vstupu do strany), já jsem mu cosi dopáleného nepsal a neviděli jsme se osm let. Setkání po tak dlouhé době dopadlo fantasticky. Přesvědčoval mne o správnosti každého slova naší propagandy. Vykládal to, co slyšel od estébáků, na něž se musel napojit, jako sacrae-sanctum, počínaje tím, že Chartu 77 sepsala CIA a konče tím, že to všechno platí mezinárodní Žid, který má zničení Ruska vytyčeno za cíl už přes sto let. Druhý den, když jsem o tom uvažoval, poznal jsem, že jsem narazil na případ kdysi masový ve třicátých letech v nacistickém Německu a v SSSR, který tak šokoval západoevropské intelektuály: jak totiž vzdělání, kultivovaní a původně ostře proti režimu stojící vědečtí pracovníci náhle začnou papouškovat propagandistické zhovadilosti Goebbelsů, Ždanovů, Suslovů a teď Síláků a estébáků: není to ze ztráty soudnosti, ani proto, že by jakousi zvláštní katharzí se dotyčný stal zanícen-cem pro režim, ale prostě z toho důvodu, že dotyčný nemůže žít ve lži. Chce být stále na straně pravdy a svědomí mít čisté. A protože jinak by musel z práce ven, udělá ten fantastický psychologický skok, že náhle prohlásí za pravdu to, s čím nesouhlasí, ale musí stále říkat - a i doma mezi čtyřmi zdmi už mele teď jen ty úvodníky a komentáře z televize, jimž přece ani jejich vlastní autoři nevěří. Je to fantastický případ, kdy pro pravdu, pro to, aby mohl mít pocit, že žije v pravdě, přijme lež. A věřím, že není pod tím skryt hrubý kariérismus. Věřím, že ve většině případů německých a ruských intelektuálů třicátých let,

kterí najednou začali svým zahraničním přátelům říkat, že jsou upřímně přesvědčeni, že Hitler či Stalin to myslí a dělají dobře, byla motivem tato hluboká niterná potřeba žít v pravdě a s pravdou. Čímž se demonstruje, co dokáže dělat etika v koncentračním táboře. Podle mne osobně je tedy snad lepší být bez té etiky. Případ, který jsem zde napsal, připadá mi daleko hroznější než ty výpovědi obžalovaných před sovětskými a našimi soudy, kdy se obžalovaní přiznávali, že znásilnili vlastní babičku. V případě, jež jsem uvedl, se brainwashing odehrává dobrovolně a z etických pohnutek! A jeho výsledku subjekt chce věřit!

Typickou postavou pro realistického spisovatele může však být mladý esenbák. Tomu je málo přes dvacet let, rodinné prostředí nebylo pro jeho volbu rozhodující, je to mladý muž, který měl už devítiletky až po krk, ničemu se nevyučil a už na vojně mu dali lákavou nabídku od VB, s pěkným platem, neboť je to povolání pravých mužů. O světě má představy čoklovské. Cestu ke straně všemi možnými způsoby a školeními překonává uvědoměle, neboť ví, že to práce patří k jeho uniformě - jinak by ji neměl - dovídá se v tomto procesu, že náš režim nesmí být nikdy otřesen, neboť by o tu uniformu přišel. To mu dává zažít pocit oddanosti, který v naší společnosti jinak vymizel. Ale nejvíc ze všeho ho těší - až ho pálí - moc, moc, kterou má nad automobilisty a hlavně nad vlasatými kluky, kteří mu byli předvedeni jako ti, od nichž právě hrozí jeho uniformě nebezpečí. Jinak by proti nim nic neměl, sám nosí aspoň dlouhé kotlety s knírem, nemá rád jen dechovku a Gotta, ale taky big beat, ale jen z desek. Na veřejnosti se to hrát nesmí. Jeho perspektivy jsou dány normálním služebním postupem a nedělá si s nimi starosti. Byt, bourák, chata, založit rodinu, při čemž se automaticky počítá s nejrůznějšími mnohoúhelníky. Nemá co číst, protože rodokapsy z první republiky se už dotrhaly a Karolína Světlá, která je asi tak normál toho, co vychází, ho nudí.

Odlišuje se od něho mladý estébák, který už před třicítkou prodělal různá vysoká školení a maturitu. I on je ovšem opojen svou prací a ovšem se mu líbí sherlockovská stránka jeho práce. Je pevným stranickým kádrem i s manželkou a děti bude vychovávat v pravověrnosti, vždyť ovšem on i manželka jsou z kádrově nejpevnějších rodin. Leč jaksi se mu nedaří vidět tůt tisíc a jednu trhlinu, jimiž do naší společnosti vniká jakýsi nihilismus, počínaje chronickými nedostatky ekonomiky a zásobování obyvatelstva a konče nepravověrností 95% občanů, o čemž ví více a lépe než kdě jiný právě díky své profesi. Současně má v povědomí nevykořenitelnou obavu z opakování historických zkušeností a více než snadným pádem režimů v naší době. Chtěl by mít freneticky rád Stalina, ale nemůže zapomenout, co se už jednou o Stalinově éře odhalilo a kam to pak vedlo. Chtěl by vůbec nevědět, že a jak se celá republika dala zmagořit v tom osmašedesátém roce, ale je sám povolán k čištění toho augiášova chlívka Charty 77, která zase byla se škodolibou potměšilostí přijata 95% národa. Vidí kariéristy, kteří v jádře nejsou lepší než otevření disidenti - disidenti, kteří dokáží odmítat jakoukoli kariéru. Vidí, jak kromě jeho kolegů a výše zmíněného esenbáka, kterým pohrdá, se pro věc sovětského komunismu mezi mladými neháhně ani prstem. Chtě nechtě mu to dělá starosti a doma ne dost dbale vyhovuje manželce. Zásobovací a jiné obtíže se jeho rodiny sice dotýkají daleko méně než rodin jiných, ale nejenže se dotýkají přece, jsou jím často hůř reflektovány než jinými, neboť se v nich bojí symptomů zhoršujícího se společenského klimatu. Bude muset žít v této společnosti ještě možná čtyřicet let. Čeho se dočká?

Když se jedná o poměrně vysoce postaveného estébáka, hraje tu úlohu i neuvědomělá snaha vyrovnat se nějak disidentské elitě, která má zřetelnou kulturní převahu. Jak si osvojit její kulturu, nebo aspoň její životní styl? Jsou nakonec ti elitáři tak špatní? Vždyť by bylo možno, aby i on byl jimi zabrán za partnera. Jsou opravdu ty

perspektivy a téze eurokomunismu tak špatné a nereálné? Hospodářské a kulturní nedostatky Sovětského svazu přece bijí do očí. Nebude nutno počítat s elitáři pro vzdálenější budoucnost jako s určující společenskou silou? Je nutno úplně si k nim zavřít zadní vrátka?

Některý realistický spisovatel by mohl chtít věnovat svou pozornost také mládeži, již v prvních třídách devítiletky si děti vypravují anekdoty a říkánky namířené proti našemu zřízení a zvláště jeho spojení na věčné časy, jako za Protektorátu si děti vyprávěly vtipy proti Háchovi a Hitlerovi. Obezřetní rodiče lomí rukama a cpou do nich životní moudrost, že kdo nejde do SSM, nedosáhne ničeho. Vtipy a pod. nelze říkat na veřejnosti. Mladý jinoch má plnou hlavu erotických trápení (stejně jako mladá dívka) a může být na pár let vůči společenským záležitostem laxní. Ale jednoho dne dostane do ruky zakázanou literaturu a zjistí, že existuje ještě jiný svět než ČSSR s jejím věčným spojenectvím. Jak nepředstavitelně vysoké je procento těch šestnácti a dvacetiletých, kteří touží emigrovat, a to nejen z touhy po dobrodružství, ale proto, že chtějí uskutečnit životní cíle, které u nás neuskuteční - ať je to hudební věda nebo rock'n'roll. (Zajisté jen nepatrný zlomek procenta emigraci uskuteční, ale kolik bolestných snů i pak ještě zůstává.) Zatím bloudivě obcházejí diskotéky a malá divadýlka, kde pod čepcem SSM se udržují ostrůvečky nonkonformity, draze však placené povinnou přetvářkou, neúprimností a - což je snad nejhorší - podprůměrností. A ti, co jdou do školy? V nejlepším případě podlehnou pasivitě, byrokratickému stylu veřejného života a vědecké práce a zplaněvší, stanou se jen překážkou všeho novátorského usilování druhých. V případě druhém vychovává si z nich náš režim zaryté nenávistníky, kteří ze všeho a nejvíce ze svých podvázaných životních nadějí budou obviňovat ne už jen KSČ a SSSR, ale marxismus a revoluční hnutí jakékoli vůbec. Vyrostete nám ne jen elitářská, ale černosotněnská inteligence, která si předělá

i křesťanství k antikomunistické zbraní. Jen pár těch, kteří jsou obdařeni skutečně šťastnou náturou, dokáže intenzivně a iniciativně pracovat ve škole a po ní ve svém oboru bez ohledu na společenskou situaci. Ale těch pár nemůže realistický spisovatel idealizovat a udělat z nich vzor (tím méně ovšem normál) pro ostatní, neboť nikdo z těch ostatních je následovat nebude, protože nedovede a nemůže.

Zajisté není počet postav pro realistického spisovatele vyčerpán. Jsou tu družstevníci, kterým se dobře daří a kteří se radují z blbosti televize, ne nic jiného nemyšlíce. Jsou tu uvědomělí kariéristi, ať už ve straně nebo na svém pracovišti. Jsou tu čachráři okresního formátu, stejně jako okresní guberniátoři. Jsou tu ti, kteří žijí ^{jen} ze zásady, že ruka ruku myje. Jsou tu uštvaní aktivisté, kteří vidí, jak stále stavějí na písku, a jiní, kteří žijí jen od jedné manifestace ke druhé, na minulost rychle zapomínající a budoucnost si nepředstavující. Jsou tu - byť dnes už ne masově - senilní uduvačky a jsou tu bezcharakterní služebníčkové. A je tu nepochybně i trochu staromódní poctivý člověk, často křesťan, snažící se být čestným vůči sobě i své době. Je tu ještě bývalý elitář a la Literární noviny, je tu surrealistický kýčař vydávající státisíce na snobárně bohatých příslušníků establishmentu a jen málokdy je tu také malíř i básník, kteří trpí bídou, protože kýčaři být nedovedou. Může tu být i skutečně moudrý člověk, byť je tu ještě řidčeji zastoupen než kdy jindy. Může tu být tejn, kdo prostě rezignoval; i Megor Jirous, který odmítá dávat si pozor na hubu. Mohou tu být ti, kteří se pokoušejí udržet naši kulturu nad propastí, až jim klouby praskají. Mohou tu být přesvědčení nihilisti, zvláště mezi mladými. To všechno musí vidět ten, kdo chce psát skutečný realistický román a ne mravoličnou fantazii, která je nesmyslná.

Ale spisovatel nebude realistickým spisovatelem, bude-li si zaměňovat realismus jakési cinema-verité, nevysvětlený a nevysvětlitelný fotografický záznam detailu. Realistický román má dokázat najít v zrcedlení kapky vody celou

skutečnost. A k ní patří v lidském rozměru i otázka příčin, důvodů a eventuálně následků. Realistický spisovatel potřebuje znát analýzu toho, co popisuje. Potřebuje dnes tedy vědět, jaké jsou příčiny toho, že lidé vypadají tak, jak jsme tu uváděli. Musí vědět, jak ztroskotala socialistická revoluce u nás i v nejširším měřítku, jak a proč vznikla v Sovětském svazu nová třídní společnost s historicky novou vládnoucí třídou, k čemu jakým cílům tato společnost směřuje, co je její hybnou pružinou a jakých výsledků se může takto dočkat. Neboť to všechno jsou věci, o nichž lidé nevědomky vědí, podle nichž instinktivně zařizují své chování a vedou svůj život, z nichž vyplývá jejich zklamání i ztroskotání. Jinak z práce spisovatele vznikne právě jen mravoličná abstraktní kompozice. Realistický spisovatel potřebuje znát o skutečnosti její zázemí. Jinak píše fáikce.

Fikce lze psát snadno. Hemingway je sypal z rukávu. Thomas Mann byl mistrem rafinované spisovatelské lži a nejvíce právě v Doktoru Faustovi: když ho člověk začne číst potřeští, rdí se studem, jak se mu to poprvé mohlo tak líbit - a ono se to poprvé opravdu líbí, v tom je ten vrchol kýčarovy slávy. Že to o sobě Thomas Mann dobře věděl, lze poznat už jen podle toho, že ani slůvkem ne naznačil nesouhlas s interpretací takových Ernstů Fischerrů, kteří vykřikovali, jak diabolickou zápornou osobností je Adrián Leverkühn a jak Serenus Zeitblom je ušlechtilý poctivý člověk: na těchto Zeitblomech s jejich usraným pseudohumanizmem stála třetí říše nejpevněji - Leverkühna zakázala. Je vskutku možno spočítat realistické romány na prstech. V několika dílech Thomas Hardy, ve Vojně a míru Tolstoj, dosti v Kareninové, kde ovšem Levin Kitty tajdrlíkuje podle nejlepších vzorů Černyševského hovědiny, a snad nejvíce ten starý, ale dobrý Balzac. Jelikož nepovažují realistický román za nutný cíl literatury, nemusím hořekovat, že je toho tak málo. Neboť cožpak Stendhal, Dostojevskij či Flaubert jsou realističtí spisovatelé? A kdo ještě zbývá - snad ne Gorkij?

Speciálním případem je ovšem literatura sovětská, která s výjimkou tří-čtyř děl je dosud nebyvalou bažinou lži, jakou svět neviděl - Majakovským od 150,000.000 počínaje a chruščovovským bardem Jevtušenkem konče, či od dělnicko-rolnického hraběte Alexeje Tolstého až po Michaila Građnina a Šukšina. Jen některé kapitoly Tichého Donu, Mistr a Markétka, Doktor Živago a Matrjonina chalupa z té bažiny vysoko vyvstávají. Prolhanější v celém vesmíru je už jenom literární kritika - ale ta je ostatně takovou odevždý.

Mám-li teď odpovědět na otázku, co s mravoličným románem, mohu jen říci, ať jde do prdele. Je lži vydávat ho za realistickou tradici literatury. Ta vede jinudy a znamená něco diametrálně jiného. Realistický román je jedna z nejvyšších literárních forem, které byly vytvořeny. Ale podmínky pro jeho napsání nejsou vždycky. Pak ale to znamená nespokojit se jako náhražkou mravoličnosti. Tam, kde se na to nedbá, vznikají Milani Kunderové, Jani Kozáci, Alexandři Pludkové stejně jako Pearl Buckové, Bromfieldové, Hemingwayové, Leonidi Leonové a Kvido Maria Vyskočilové. Ti všichni pod falešnou nálepkou realismu produkují otravný potravinový jed. V určitých historických obdobích a v určitých společenských situacích odhaluje, objevuje a sděluje pravdu jen sen. Je nesmírně více pravdy u Baudelaira než u Jevtušenky, u Lautréamonta než u Fadějeva, u Máchy než u Marie Pujmanové. Ba u Karáska ze Lvovic než u Václava Honse.

Ostatně - a to je snad nejvýznamnější: vždyť žádné velké myšlenkové ani morální konflikty dnes nevznikají - každému je vše jasné. Žádný funkcionář ani kolaborant nedumá o tom, zda větším či menším zrníčkem dobra či zla v jeho jednání převáží to či ono, či zda něco něčím vykoupí apod. Ani nikdo neuvažuje už o tom, že snad ze špatného režimu vznikne lepší, jestliže mu pomůžeme, jestliže se mu obětujeme a naše děti nás politují, ale očistí a docení. Nikdo nejen u nás, ale ani ve světě nepochybuje o holé všemoci moci a o naprosté bezbrannosti vůči ní, takže kdo kolaboruje, aby zachránil blahobyť nebo

holou kůži, ví prostě, že to jednoduše jinak nelze uchrá-
nit a kdo nekolaboruje, ví, že tím definitivně je bez
blahobytu i bez škol pro své děti a v trvalém ohrožení
života a taky prostě "jen tak" - kdepak je jaké dilema
k řešení? Nad čím se rozhodovat? A zda je opravdovým mo-
rálním, neřku-li myšlenkovým problémem, že se někdo z
těch či oněch důvodů "zkřiví", "zlomí", jak se říkalo?
Není: ví přesně, co dostane a oč přijde - jaképak tedy
dilema? Jaképak oběti? Nikdo je od nikoho nežadá - a že
je pln sebelitování podlec? To že by bylo problémem?
Ten by se litoval, i kdyby mu hráli tuš při vstupu do
nebes.

Velký mravoličný román mohl být tam, kde byly ještě o
něčem nějaké pochybnosti, dohady, něco se vážilo, o ně-
co se lidé přeli a o něco se mohli pokoušet usilovat.
Realistický román mohl být tam, kdy ještě šlo o to, li-
dem něco ukazovat a dokazovat, o něčem je přesvědčovat
- ale když je o všem jasné? blba?
Dnes líčit duševní život pokrytce, kolaboranta nebo blb?
Což pokrytci, kolaboranti a blbi vůbec čtou něco, co by
je mohlo vyvést z míry? Předem přece vše vědí - i ti
blbí.

A psát o figurkách? To dělal už dostatečně bezúspěšně
Hrabal.

Kapitola z románu
Egon Bondy : 677
Okolo vianoc 1977

Takto píše Bondy v undergrounde. Na záložke jednej z
jeho posledných prác v štruktúre - Zbyňek F i š e r:
ÚTĚCHA Z ONTOLOGIE (Substanční a nesubstanční model v
ontologii) - ktorú vydala Academia, nakladatelstvo ČSAV
(z knihy mám len prebal, autora záložky, rok vydania
a knihu samotnú si treba zohnať) - stojí:

Základní otázka, na niž autor hledá odpověď v předkládané práci, je otázka významu individuální lidské existence v substančním a nesubstančním ontologickém modelu. Takto vymezený problém mu slouží i za metodologické východisko k řešení celé řady dalších otázek, zahrnovaných běžně do tzv. filosofie člověka. Nemyslíme, že antropologický přístup k oběma ontologickým modelům (spolu s pokusem o antropologické, avšak nejen antropologické zdůvodnění nesubstanční hypotézy) vyvolá v čtenáři dojem, že Fišer hledá po vzoru Heideggerově v existenciální analýze klíč k postihu "smyslu bytí" vůbec; byli bychom však stejně nespravedliví vůči jeho práci, kdybychom ji hodnotili jako nějakou aplikaci nesubstanční ontologie na rozbor existenciálních problémů. Autor není v žádném směru poplatný existencialismu - jeho práce je naopak protixistencialistická, a není ani antropologická, neboť antropologické problémy jsou v ní opravdu jen aspektem, resp. součástí širší problematiky ontologické.

Jde o originální myslitelské dílo, objevnou a zralou práci, jejíž význam přesahuje rámec české filosofie. Autorovi, kterému to filosoficky myslí, lze snáze činit výtky, než "filosofovi", který pouze zobecňuje nebo reprodukuje, co před ním vymysleli jiní. Nikoliv tou či onou tezí, ale celou svou studií poskytuje Fišer čtenáři dostatek příležitosti k protestům; čím silněji je jeho návyk myslet "substančně", tím usilovněji bude hledat slabé články v autorově argumentačním řetězu; čím pevnější je jeho víra ve vědeckost a marxističnost substančního modelu, tím "logičtěji" se mu budou spojovat drobné nedostatky práce s jejím zdánlivě protivědeckým, resp. protimarxistickým zaměřením. Fišerova studie je tvůrčí čin obohacující marxistickou filosofii způsobem u nás neobvyklým, což ovšem nepopírá ani problematičnost některých jejích míst, ani její odlišnost od ustálených představ o marxistické ontologii. Oceňujeme na ní právě tu důslednost, s níž autor v rámci své hypotézy, slučitelné s marxistickým pojetím objektivní reality, přehodnocuje

všechny implikace opačné (i když rovněž marxisty obhajované) hypotézy o substanční povaze hmoty.

Autor založil svou práci na širokých a hlubokých znalostech klíčových postav a problémů třítisíciletého filosofického vývoje. Jeho znalostem marxistické filosofie odpovídají i mimořádné znalosti nemarxistické filosofické literatury. Cituje sice zřídka jiné filosofy, nicméně celá jeho práce svědčí o tom, že mu tvorba většiny představitelů současné západní filosofie není neznámá. Je možné, že tento fakt vyvolá kritické připomínky o závislostech jeho myšlení na cizích vzorech. Pozornému čtenáři však neujde, že Fišerova filosofie se nedá vysvětlit ze žádných vzorů již proto, že právě díky jeho marxistickému přístupu ke všem otázkám se tyto vlivy dostávají do jeho práce v naprosto transformované, "fišerovské" podobě.

Fišerova kniha je význačným českým příspěvkem do dějin centrální a nejtěžší filosofické disciplíny - ontologie, do níž svérázným způsobem vnáší axiologická kritéria. V tomto smyslu patří do řady těch děl, jež usilují o "rehabilitaci marxismu" po pádu stalinských deformací, o opětné docenění a rozpracování "filosofické dimenze" marxismu, po dlouhá léta zanedbávané.

Srdce Vás
pozývá
k svadobnému
stolu

Srdce
pozývá

Srdce Vás pozývá
k svadobnému stolu

Srdce Vás pozývá
k svadobnému stolu

49897

Zároveň Vás
k svadobnému stolu

*

Zároveň Vás pozývá
k svadobnému stolu

*

za svadob

pozývame

stól

Srdce Vás pozývá
k svadobnému stolu

pozývame